

MinisterievanPropaganda.org

O O G S T

Galina Nikolajewa

O O G S T

STALINPRIJS

1 9 5 0

Janice J. J. J.

ГАЛИНА НИКОЛАЕВА

Жатва

РОМАН

в трех частях

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЛИТЕРАТУРЫ НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ
Москва 1955

GALINA NIKOLAJEWA

ROMAN
in drie delen

UITGEVERIJ
VOOR LITERATUUR IN VREEMDE TALEN
Moskou 1955

EERSTE
DEEL

Hoofdstuk I

DRIE MENSEN

Twee jaar lang had Wasili Bortnikow met een zware hersenverwonding in het hospitaal gelegen, hulpeloos als een kind. Hij had geen letter naar huis geschreven, omdat hij hen daarmee toch alleen maar verdriet kon doen.

Van een compagnies-kameraad, die hij toevallig in het hospitaal had ontmoet, had hij gehoord, dat hij in zijn troependeel als gesneuveld werd beschouwd en dat men dit aan zijn vrouw gemeld had.

„Zal ik haar schrijven, dat je in leven bent?” had de kameraad gevraagd.

„Moet ze me twee keer begraven?” en Wasili, die zijn kaken met moeite van elkaar kon krijgen van de pijn, had geantwoord: „Eén keer heeft ze om me getreurd, dat is genoeg.”

In het jaar 1946 waagde een professor in Batoemi een riskante, bijna hopeloze operatie.

De genezing kwam als een wonder. Zijn krachtig lichaam, als verheugd over de mogelijkheid zich weer te kunnen bewegen, herstelde zich ongelooflijk snel.

Wasili durfde nauwelijks geloven, dat zijn onverwacht geluk blijvend zou zijn. Nadat hij uit het hospitaal ontslagen was, stapte hij, zonder iets naar huis te schrijven, in een vliegtuig naar Moskou en de volgende dag zat hij in de trein naar zijn geboortedorp.

Hoe dichter hij bij huis kwam, hoe meer hij zich bezorgd maakte over zijn vrouw en kinderen. Nu hij weer de oude was en tot zijn vroeger leven terugkeerde, voelde hij zo'n brandend verlangen naar hen allen, een zo ongeduldige liefde, als hij vroeger nooit gehad had.

Op het voorlaatste stationnetje trof hij een kennis, een kolchosboer, uit een naburig dorp en die vertelde hem in de loop van het gesprek, dat hij nog pas zijn vrouw en dochttertjes op de markt had gezien. Wasili overstelpte hem met vragen, hoe Awdotja en de kleine meisjes er uit zagen. . . Maar zijn buurman was weinig spraakzaam en zei alleen maar: „Ze zijn gezond, als je thuis komt, zul je het zelf wel zien. . .”

Dat was niet veel, maar ook die weinige woorden maakten Wasili gelukkig. Zijn ongerustheid luidde en nóg meer vervulde hem de vreugde over zijn thuiskomst.

Nog maar vier dagen geleden had hij zonder overjas, alleen in zijn tuniek, door de zonnige straten van Batoemi geslenterd. Maar nu huilde buiten, in de nacht achter de coupé-raampjes de storm, en als de trein stopte, kon hij horen, hoe het bos, onzichtbaar achter de muur van jagende sneeuw, dof en dreigend ruiste.

Maar geen donkere nacht en geen sneeuwstorm, al was die nog zo vroeg in November losgebroken, kon Wasili afschrikken. Bij ieder stationnetje sprong hij uit de trein, wisselde vrolijke woorden met lieden, die hij in het halfduister nauwelijks onderscheiden kon, bekeek de schimmige omtrekken van de huizen, de lage schuttingen om de spoorweg-emplacementen en verheugde zich over elke kleine den, die uit het donker opdook. Want alles, mensen en spoorwagens en dennen, kwam hem lief en vertrouwd voor, want het hoorde immers tot zijn, tot het Oegreens district.

Wasili stapte op het kleine station uit. Van daar tot zijn geboortedorp, Kroetogory, was het nog vijf kilometer. Hij had eerst nog even een kwartliterfles wodka leegge-

dronken en doordat hij het drinken niet meer gewend was, voelde hij zich wat onvast op zijn benen.

De sneeuwjacht wervelde om hem heen, geen aarde of hemel was te zien. Alles verdween achter een troebele sluier van sneeuw, die hem fladderend in zijn gezicht sloeg. Onophoudelijk, als de nu eens aanzwellende, dan weer afnemende branding van de zee, tierde het bos.

Je vermoedde dit bos meer dan dat je het zag en toch doordrong en beheerste het alles. Het duister was van zijn lawaai vervuld. Luid kreunden de pijnen, kraakten de buigzame dennen en krasten de beijzelde takken van de berken tegen elkaar.

Hier en daar reikte het bos tot aan de wegrand en leken de voorste, zwarte dennen op beren, die op hun achterpoten stonden en met hun klauwen naar de slippen en de mouwen van zijn pels grepen.

Af en toe liet de sneeuwstorm af en dook als 't ware in elkaar, om de wandelaar het volgende ogenblik met nieuwe kracht te overvallen, om hem heen te tollen en hem als met natte doeken eerst op de ene, dan op de andere wang te slaan.

Wasili zette zijn kraag op en trok zijn muts in de ogen. Zijn wenkbrauwen, door de sneeuw gegeseld, brandden en bevroren tegelijk. In zijn oren bruiste het als een waterval door het tieren van het bos en het fluiten van de sneeuwstorm.

Hij boog het hoofd vooruit als een stier, die gaat aanvallen. Met zijn gehele lichaam brak hij door de storm heen, zoals je door een onstuimige stroom zwemt. De wind loeide steeds woedender en in steeds nauwere kringen om hem heen, als wilde hij hem insluiten. Dat herinnerde Wasili aan de oorlog, aan die gedenkwaardige dagen, toen hij met zijn regiment door een vijandelijke omsingeling heen gebroken was. In zijn hoofd, dat door de wodka, de vreugde en de vermoeidheid licht beneveld was, smolten oorlog en sneeuwstorm, eigen haard en

overwinning tot één geheel samen. In zijn herinnering dook alles op, wat hij beleefd had, sinds de dag, waarop hij voor de laatste maal deze weg had afgelegd.

Iedere keer, als een bijzonder hevige windstoot hem trof, wierp hij het hoofd in de nek en zei: „Dag, ouwe vrind! In lang niet gezien! Loop me van louter blijdschap niet onderste boven!”

Hij zakte tot aan zijn knieën in de sneeuw, want hij raakte elk ogenblik van de ondergesneeuwde weg af.

Het lopen viel hem zwaar, maar toch had hij er plezier in. Plotseling schoot een dicht dennenbosje voor hem op. Hij deed een stap naar rechts en kwam in een opgewaaide sneeuwhoop terecht. Hij week naar links en raakte in het taaie kreupelhout verward. „Een echte omsingeling!” lachte hij luid en boog de takken met zijn handen op zij. „Welke kant op? Geen ster aan de hemel. . . Zwarte nacht. . .” Hij doorboorde met zijn tranende ogen de duisternis en kneep zijn bejzelde wimpers samen. Het was stikdonker om hem heen. Alleen heel in de verte voor hem zag hij in het donker iets, dat op een licht leek, of liever op een heel zwak, groenachtig schijnsel.

Hij ging rechtuit en werkte zich door de taaie dennekakken heen. Toen hij boven op een heuvelrug aangekomen was, stond hij verrast, over wat hij zag: elektrische lantaarns stonden als witte plekken in de sneeuw!

„Een waterkrachtcentrale! Kijk eens aan!” riep hij verbaasd en holde de helling af.

In de laagte was de wind minder te voelen. Het lopen viel er makkelijker. De storm leek geluwd. Door een open plek in de wolken kwam de maan even te voorschijn en scheen helder op een scherpe boog van de weg, die weer omhoog ging. Wasili beklom de vertrouwde, steile helling, waaraan zijn geboortedorp zijn naam te danken had: Kroetogory*.

* Kroetogory betekent steile berg.

Het dorp was als verlaten. Enkele lantaarns wierpen hun licht op de daken van de huizen en op de hoge dennen. Hier en daar blonk het helder verlichte vierkant van een raam.

Uit een huisje kwamen twee vrouwen. Wasili herkende er één van en riep: „Hé! Hoe gaat het je, Xenofontowna?”

Zij herkende hem ook, maar leek eerder verschrikt dan blij.

„Barmhartige God! Wasili Bortnikow?! Ben jij het werkelijk? We dachten dat je dood was!?”

„Net zo min als jij, Xenofontowna!”

Zij riep nog eens „Barmhartige God!”, keerde zich plotseling om en rende als opgejaagd een zijstraat in.

„Hé, dom wijf!” riep Wasili haar na en barstte in lachen uit.

Door het licht van de lantaarns maakten de sneeuw-jacht en de dennentakken een bijna feestelijke indruk. Hier tierde de storm niet, maar speelde eerder een argeloos spel. Het was of hij met een reuzenkam over de weg ging, waardoor de lokken, die een ogenblik over sneeuwhoppen en daken heen krulden, werden glad gestreken.

„Dit is de dag, waar ik zo lang naar verlangd heb. De dag van mijn thuiskomst!” dacht Wasili.

Hoe dichterbij hij bij zijn huis kwam, hoe vlugger hij liep, tot hij er eindelijk ademloos voor stond. Alles was als vroeger: dezelfde witte versieringen boven de donkere vensters, dezelfde vooruitstekende balk, aan de hoek van het huis, waaraan hij zijn paard vast bond, als hij van zijn werk in het bos thuis kwam.

Wasili liep de stoep op. En nog altijd was de ene tree smaller dan de anderen en gleden zijn vingers van de bevroren ronde leuning af. Hij hief de hand op om te kloppen, maar zijn hart bonsde zo hevig, dat zijn adem stakte.

De mouw van zijn pels rook branderig, doordat hij die geschroeid had, toen hij in het donker een sigaret had opgestoken. Hij snoof de brandlucht op, die scherper en sterker was door de kou, en hij herinnerde zich plotseling, hoe hij een keer bij het kampvuur in slaap was gevallen en zijn pels had geschroeïd. Hij had een ogenblik het gevoel of zijn gehele regiment met kanonnen, munitie-wagens, veldkeukens en al met hem mee naar huis was gekomen en nu achter zijn rug halt maakte. Wasili trommelde uit alle macht op de deur.

„Wie is daar? Mijn God! Wie is daar?”

Hij herkende de stem van zijn schoonmoeder.

„Moeder! Ik ben het! Wasili! Schrik niet, ik leef nog! Ik kom uit het hospitaal!”

Zij opende de deur en viel hem om zijn hals.

„Wasenjka! Leef je? Ben je het werkelijk? Hoe is het mogelijk? O, lieve hemel!”

Hij sloeg zijn armen om haar mager lichaam en voelde onder zijn handen het beven van haar knokige schouders. Er schoot een brok in zijn keel.

In het voorhuis rook het naar zuurkool, maar zodra hij de keuken binnenkwam, rook hij de huiselijke warmte en de geur van vers brood, waar het hele huis van door-trokken was.

Hij liep onmiddellijk door naar de woonkamer en zag vaag in het spookachtige maanlicht zijn vrouw Awdotja. Zij kwam overeind in bed, herkende hem en schreeuwde: „Wasenjka!” Ze sprong uit bed en wierp zich in zijn armen.

„Lieveling! Je leeft! Je bent gezond! Waarachtig! Waar kom je vandaan? Waarom heb je niets van je laten horen?”

„Ik heb twee jaar lang voor dood in het hospitaal gelegen. Ik kon me niet bewegen. Ik wou je niet tot last zijn.”

Ze kroop in zijn armen, week, warm en bevend. Haar lichaam was als dat van geen andere vrouw op de

wereld, vertrouwd, toegewijd, begrijpend, bijna als zijn eigen.

Ze drukte hem stevig tegen zich aan. Haar armen vergroeiden met zijn armen, haar schouders versmolten met zijn schouders.

Hij hield haar vast in zijn armen en haar goedheid en warmte waren zijn tehuis, zijn lief, dierbaar en veilig tehuis.

En het was alsof in z'n binnenste zich iets bevrijdde. In hem brak de spanning, de vreselijke spanning, waarin hij al die dagen geleefd had. Hij werd zwak, hij begroef zijn gezicht in de weke hals van zijn vrouw, en de tranen bliggelden over zijn wangen.

Toen viel zijn blik op het bed en daar zag hij een man: de slapen, een snor en smalle schouders in een wit nachthemd. Hij duwde Awdotja achteruit en schreeuwde: „Licht! Maak licht!”

„Wasenjka!” Zij klemde zich aan hem vast, maar hij rukte zich los en brulde: „Licht!!!”

De schoonmoeder tastte in het donker naar de schakelaar en knipte het licht aan. Op het bed zat een man, die haastig zijn laarzen aantrok. Hij richtte zich moeizaam op en Wasili herkende de tractor-bestuurder Stepan Mochow.

Mager, smalborstig stond Stepan nu in zijn witte hemd voor het bed. Wasili zag slechts de kloppende aderen in zijn hals, in de holte tussen zijn sleutelbeenderen.

In één ondeelbaar ogenblik zag hij alles weer voor zich: de eerste ontmoetingen met Awdotja, de eerste vijand, die hij bij een handgemeen gedood had, en smartelijk helder, hoe hij gewond in het bos had gelegen, sneeuw slikte en in gedachten afscheid nam van Awdotja, en van verlangen, liefde en medelijden om haar schreide.

Plotseling overviel hem één van die aanvallen van zielelijke razernij, zoals hij die na zijn verwonding wel meer had. Vurige cirkels flikkerden voor zijn ogen en zijn zinnen vertroebelden.

Hij schoot op Stepan toe, zijn vuisten balden zich en werden groot en zwaar als loden gewichten.

„Wasenjka!” schreeuwde Awdotja.

De gloeilamp zwaaide aan het snoer, en de schaduwen dansten op en neer op de muur.

Wasili stond vlak voor Stepan en hief zijn vuist op.

„Wat jij?!”

Stepan deed geen poging om zich te verdedigen. Hij bleef rechtop staan en keek Wasili met zijn heldere, bijna witte ogen doordringend aan. En plotseling zag Wasili op dezelfde hoogte als zijn vuist aan Stepan's slaap een onregelmatig, diep in het been gevreten litteken. Het misvormde slaapbeen zag er dun, knoestig en broos uit. Wasili's opgeheven vuist bleef in de lucht steken. Nee, hij kon niet toeslaan op dit been, op dit litteken afkomstig van een fascistische kogel. Met opgeheven vuist stond hij daar. In zijn dreigende blik mengde zich medelijden.

Toen sprak Stepan met zachte, maar vaste stem: “Wat heb ik je misdaan, Wasili Koezjmitsj? Ik ben geen dief. Ik ben je huis niet binnengedrongen. . .”

„Wasenjka!” vleide Awdotja weer, „ik heb toch gewacht!? Ik heb toch gewacht!?”

„Hoe lang heb je wel gewacht? Eén dag, misschien, één uur??” Hij keerde zich van Stepan af en sprak hees: „De kinderen! . . .”

Awdotja rende naar het kinderbedje. Er liep een rilling over Wasili's rug: daar zag hij zijn eigen gezicht, klein, rozig, maar toch — zijn eigen gezicht. Ja, dat waren zijn koolzwarte wenkbrauwen, als het ware in het midden gebroken, zijn hoog opgetrokken neusvleugels en zijn manier om het hoofd wat scheef te houden.

Het was zó zoet en overweldigend, zoals hij daar zichzelf, zijn eerste, nog niet door het leven vertroebelde kindsheid weer zag en herkende, dat Wasili al het andere vergat en zich bewogen over het lieve, snoezige, argeloze wezentje, van zijn eigen vlees en bloed, heen boog.

„Geef hier!” zei hij tegen zijn vrouw. Maar de kleine Doenjasjka trok een lipje, huilde, blerde: „Ga weg! Ga weg!” en strekte haar armpjes naar Stepan uit. Zij balde de vuistjes, spreidde de vingertjes weer uit, stribbelde tegen, dwong, bedelde en jammerde: „Ik wil naar pappie, ik wil naar pappie!”

Stepan stond er bij en waagde het niet naar het kind toe te gaan.

„Neem het!” zei de vader.

Katjoesja, Wasili's oudste dochttertje, herkende hem dadelijk, sprong van de ovenbank en zei zachtjes: „Pappie!”

Zij was een echt klein vrouwtje, met vlechtjes, die van de slapen af gevlochten en naar steedse mode opgestoken waren. Haar weke neusje kietelde hem, toen ze „pappie!” fluisterde.

Stepan ging naar de keuken, Wasili ging in het bed liggen. Zijn vrouw kwam naar hem toe en zei: „Wasja...” Maar hij hield zich of hij al sliep. Hij was versteend door hetgeen hij beleefd had, kon niet denken, niet spreken, niet voelen. Awdotja ging op de bank liggen en de hele nacht hoorde hij door de nevel van zijn verdoving heen hoe ze huilde. Eerst tegen de morgen was hij in staat rustig na te denken.

Hij ging naar buiten en liep rond over het erf. Stepan hakte hout; toen hij Wasili zag, raakte hij van zijn stuk en liep naar de poort toe.

„Hier blijven!” riep Wasili hem na.

De schutting was gerepareerd met nieuwe planken, de vloer van de varkensstal was vernieuwd. Aan alles was te zien, dat de zorgzame hand van een man hier het beheer voerde. In de schuur hing een bevroren en keurig schoongemaakte hamel.

Wasili inspecteerde op zijn gemak het hele erf en ging toen weer in huis terug.

„Zullen we wat eten, Praskowja Petrowna?”

Vrouw en schoonmoeder dekten de tafel. Langs de namen glipten de schaduwen van bekenden voorbij. Een paar keer werd er op de deur geklopt en Petrowna werd naar buiten geroepen, maar niemand waagde het om binnen te komen.

Wasili's ouders en broers waren de vorige dag naar Oegreen, naar de markt gegaan, en Wasili was blij, dat hij hen op deze moeilijke dag niet ontmoeten zou.

„Ga zitten”, zei hij, toen de tafel gedekt was. „Ga jij ook zitten, Stepan Nikititsj!”

Awdotja zag asgrauw en haar gezicht was opgezwollen van het huilen. Ze deed haar werk, maar telkens bleef ze met een kopje of een kruik in haar hand als aan de grond genageld staan.

Wasili trok zijn bord naar zich toe, keek allen één voor één lang en strak aan en vroeg:

„Nou vertel eens, hoe staat het met de kolchos?”

„Hoe zou het met de kolchos staan? De grond is uitgemergeld... Er is al twee jaar niet gemest... Ik zelf werk in het MTS*, maar de lui hier spelen het niet klaar”, antwoordde Stepan.

Zij spraken over de zaken van de kolchos en alles leek goed te gaan, alleen de ogen van alle drie bleven strak en Awdotja bleef nu en dan midden in een woord steken.

„Nou, en hoe staat het bij jullie in het MTS?” vroeg Wasili.

„Van het ploegen is niet veel terechtgekomen. We hebben er de grond eerder mee bedorven. De tractor-bestuurders waren jong en onervaren en de tractoren waren oud en versleten, en reserve-delen waren er niet...”

Hij praatte onsamenhangend, het was te merken, dat elk woord hem moeite kostte.

„En nou?”

* MTS — machine- en tractorenstation.

„Dit jaar is het beter gegaan. We ploegen met kouters en we halen de ondergrond zo veel mogelijk naar boven. Maar we kunnen nu niet diep ploegen, want dan halen we de dorre grond naar boven. Als ze gemest hadden, zou het iets anders zijn geweest, dan hadden we langzamerhand dieper kunnen gaan.”

Wasili luisterde naar Stepan en dacht onwillekeurig: „Goed, dat die lin ons MTS zit, die kun je de grond met een gerust geweten toevertrouwen.”

„Hoeveel leden heeft de Partij-organisatie?” vroeg hij verder.

„Er is hier op 't ogenblik geen Partij-organisatie. Alleen jij en ik zijn communisten.”

Wasili legde zijn lepel neer. Hij wist wat de oorlog aan verliezen en vernielingen had gebracht, maar het feit, dat hier, in de kolchos op zijn geboortegrond, zo ver van de slagvelden, drie communisten, drie van de bekwaamste mensen uitgevallen waren, toonde hem duidelijker en tastbaarder dan al het andere de gevolgen van de oorlog en het heroïsme van het volk, dat de overwinning behaald had.

„Afanasi Loekitsj is aan de Elbe gevallen”, vertelde Stepan, „daar ligt hij ook begraven.”

„Afanasi Loekitsj. . .” Wasili hief zijn hand op om zijn muts af te nemen, maar omdat hij geen muts op had, streek hij zich een paar maal door zijn haar, dat daardoor in de war raakte. . . Hij zag hem levendig voor zich, de „kolchosvader” met de grijze, borstelige snor en de heldere, vrolijke, bruine ogen. Wat had die met vaste hand de kolchos geleid en hoe lustig had hij op de kolchos-feesten de beentjes van de vloer gegooid! Hij was een Rus van de echte, oude stempel, met de Oegreense aarde vergroeid, en Wasili had moeite om zich voor te stellen, dat zijn lichaam in vreemde, Duitse aarde rustte en boven zijn gnaf onverstaaubare, Duitse woorden gesproken werden.

„Afanasi Loekitsj. . .” Wasili stond op en liep in de kamer heen en weer. „En de overigen?”

„Karpow leeft, maar hij heeft bij Koningsbergen een been verloren. Hij werkt nu in de stad in een schoenmakersartel. Mitriëw is in het leger, ze zeggen, dat hij het tot kapitein gebracht heeft. . .”

„Zo. . .”

Er trad een zwijgen in. Wasili ging naar het raam. In de kamer achter zijn rug heerste een drukkende stilte. Zwijgend staarde hij door de beslagen ruiten.

Gezellig lagen de huizen in de hoge sneeuw, net als voor de oorlog.

Hij dacht aan de Oekrainse dorpen en steden, waar hij door gekomen was, toen ze hem van hospitaal naar hospitaal transporteerden. Verkoolde geraamten van huizen en hoge stellingen van de nieuwbouw. Op de spoorlijnen treinen met bouwmaterialen. . .

„Hebben jullie het vijfjarenplan voor de kolchos besproken?”

„Het plan voor de kolchos nog niet, maar het Unieplan heb ik pas in opdracht van het rayoncomité van de partij met de leden van de kolchos doorgenomen. . .”

„Zo.”

Zij zwegen opnieuw, toen zei Stepan:

„We hebben het groots opgezet! . . . Zo groots hebben we het nog nooit opgezet!” Zijn zachte stem klonk nu levendiger, er zwol trots in.

Achter de grote staatsproblemen, die ze bespraken, traden de onopgeloste familie-moeilijkheden op de achtergrond. Zo doen de dingen, die in de enge huiselijke kring overweldigend groot lijken, zich plotseling veel kleiner voor, wanneer men ze naar buiten draagt.

Wasili ging weer aan tafel zitten.

„Wat voert de komsomol uit?”

„Die wordt geleid door Aljosja, de zoon van Afanasi Loekitsj.”

Wasili herinnerde zich de jongen met het appelronde gezicht en de heldere ogen van zijn vader.

„Die dreumes?”

„Hij is nu volwassen, een jaar of negentien. Een krannige vent. Die waardt naar zijn vader, ofschoon hij zonder zijn vader is opgegroeid.”

Er trad opnieuw een zwijgen in. Toen schoof Wasili met een bruuske beweging zijn bord weg en keek Stepan in het gezicht:

„Wat nou, Stepan Nikititsj?”

Stepan's ogen werden groot en star als die van een blinde, hij wees op Awdotja:

„Dat moeten we haar vragen... zij moet kiezen...”

„N-n-nee!” Wasili legde zijn brede eeltige hand op het tafellaken. „Haar zal ik het niet vragen!”

Awdotja wierp het hoofd in de nek, verbluftheid en iets als gekwetste trots weerspiegelden zich op haar gezicht, maar slechts een seconde, toen bluste het uit.

Wasili was haar man. Ze voelde zich schuldig tegenover hem. Hij was haar eerste geliefde, de vader van haar kinderen en de heer des huizes, hem trof geen enkel verwijt. Zijn macht en zijn bevelende toon schenen haar op dit ogenblik rechtvaardig en wettig toe. Het gevoel dat alles „wettig” geschiedde, maakte haar toegeeflijk en bereid om het onvermijdelijke te aanvaarden.

Overbluft en onzeker handelde en sprak ze, zonder precies te weten, wat er gebeurde. Zij had al haar krachten nodig om zich op de been te houden en het beven van haar gehele lichaam te bedwingen.

Wasili stond weer van tafel op, ging de keuken binnen en schopte tegen een oude klerenkist:

„Maak die kist leeg, Awdotja!”

De tranen biggelden over haar wangen. „Wat ben je van plan, Wasili Koezjmitsj?”

„Zwijg, Awdotja, zwijg... Maak die kist leeg, zeg ik je.”

Toen de kist leeg was, vroeg hij: „Heb je mijn blauwe cheviot pak nog?”

„Ja, Wasili Koezjmitsj, wat zou dat?...”

„Zwijg, Awdotja, zwijg. . . Doe beddelakens in de kist. Doe er hele in! Waarom neem je kapotte?”

„Mijn God! Wasili Koezjmitsj! Wasenjka! Wat moet dat betekenen?”

„Zwijg, Awdotja! Doe er handdoeken in, de beste.”

Awdotja pakte met bevende handen de dingen in. Haar blikken zochten niet de ogen van Wasili, maar die van Stepan. In deze blikken, die tussen haar en Stepan heen en weer vlogen, wisselden angst en stille hoop en onderdrukte vreugde elkaar af. En Wasili zag dat.

Stepan zat er kaarsrecht en onbeweeglijk bij. Alleen zijn wijd open, heldere, haast witte ogen verrieden gespannen verwachting, vrees en dankbaarheid.

„Stepan Nikititsj, hak de geslachte hamel in tweeën en wikkel de helft in een bastmat. En jij, moeder, ga naar de paardenstal en vraag een slee.”

„Wat ben je van plan, Wasenjka?! Waar wil je naar toe?!”

„Zwijg, moeder, zwijg en doe, wat je gezegd wordt!”

Toen de kist vol en de helft van de hamel in de bastmat gewikkeld was, ging Wasili op de bank zitten, legde beide handen op tafel en zei:

„Zie zo, Stepan Nikititsj, ik blijf hier en jij gaat weg. . . We hebben twee kinderen, die kun je niet halveren, en aan jou sta ik ze niet af. Ik neem jou niets kwalijk, neem jij mij dus ook niets kwalijk. We hebben op dezelfde slagvelden gevochten en zullen samen dezelfde akker bewerken. Wat je nodig hebt, heb ik voor je ingepakt, als het niet genoeg is, kun je nemen, wat je wilt.”

Awdotja verschoot van kleur, Stepan vloog naar haar toe.

„Je hebt geen recht om alleen te beslissen, Wasili Koezjmitsj!”

Hij nam Awdotja's hand, maar ze rukte zich angstig los en ging van hem vandaan: „Laat het, Stepan! Het is beter meteen! . . . De kinderen! Denk aan de kinderen!”

Wasili draaide zich om en ging de deur uit, om ze gelegenheid te geven ongestoord afscheid van elkaar te nemen.

Lang stond hij in de huiskamer voor het raam, tot de slee het erf was afgereden. Een kleine, groene, houten kist stond eenzaam op de brede, open boerenslee. Mager en gebogen stapte Stepan er in de sneeuwjacht achteraan.

Wasili ging naar de keuken terug. De deur stond open en een wolk koude drong er door binnen. De kist stond midden in de ruimte en de al wat ontdooide helft van de hamel lag er op de bastmat naast. Awdotja zat op de bank bij de deur. Haar schouders hingen slap neer en haar handen lagen in haar schoot. Zij huilde niet, maar haar adem ging gejaagd.

Het was Wasili duidelijk, dat ze van Stepan hield. „Nou ja”, dacht hij, terwijl hij al zijn krachten verzamelde om rustig te blijven, „nou ja, Doenja hoort niet tot dat soort vrouwen, die uit eigenbelang of uit tijdverdrijf met een man gaan leven. . . Nee, zo eentje is ze niet! . . .” Hij ging naast haar zitten en legde zijn hand op haar schouder. Ze vlijde zich tegen hem aan en begon te huilen.

„Doenja, het gaat niet anders, we hebben kinderen! . . .”

Hij was niet boos op haar en niet op Stepan. Zijn gedachten zwierven terug naar hun verloving en hun huwelijk. Hij herinnerde zich, hoe ze toen zij al lang zwanger was, nadat ze de heie dag gemaaid had, zeven kilometer ver gelopen kwam naar het in de oogsttijd opgeslagen kamp om hem boterkoeken te brengen, waar hij zo dol op was en die ze in een wollen doek gewikkeld had om ze warm te houden.

Hij herinnerde zich ook, dat ze altijd, als ze uit de stad terugkwam, voor iedereen een presentje meegebracht had, alleen om voor zichzelf iets te kopen reikte haar het

geld nooit. En als hij daarover mopperde, zei ze schuld-
bewust: „Een andere keer koop ik wel iets voor me zelf,
Wasenjka...” Er schoot hem veel te binnen en veel be-
leefde hij opnieuw...

„Ik ga naar het kolchoskantoor, Doenja...”

Hij maakte zich klaar en ze hielp hem daarbij met
ogen, die een diepe innerlijke smart weerspiegelden. Zul-
ke ogen had hij gezien bij gewonden, die borst-en buik-
schoten hadden. Die aan armen of benen gewond waren,
hadden zulke ogen niet. Opnieuw trok hij Awdotja tegen
zich aan en zei: „Kop op, Doenja, het gaat niet anders,
we hebben kinderen!”

En weer vlijde zij zich tegen hem aan, en zeide:

„Zeg ik dan wat?”

Hij voelde zich gekweld en eenzaam, en hij had ver-
driet om zichzelf, om haar en om allen, wier leven door
de oorlog ontspoord was.

„Dat is nou de dag, waar ik zo naar verlangd had! De
dag van mijn thuiskomst!” dacht hij bitter. Maar hij on-
derdrukte die bitterheid en zei rustig: „We zullen ook dit
overwinnen, Doenja. We hebben wel erger dingen over-
wonnen.”

En hij ging naar het kolchoskantoor.

Hoofdstuk II

OCHTEND

De ijsbloemen op de ruiten glinsterden rose in de och-
tendzon. Het vertrek was tot aan de zoldering gevuld
met het verblindende zonnelicht, het meedogenloos fonke-
lend wit van de sneeuwhopen en het vorstige blauw van
de winterhemel.

In deze vroege uren, als het brein nog niet in beslag
is genomen door de dagelijkse beslommeringen, werkt
het bijzonder exact, zijn de ideeën fris en vrij.

Onder de glasplaat op de schrijftafel lag de gekleurde kaart van het district. De potloodpunt rustte op het kringetje, dat de Eén-Mei-kolchos voorstelde. De vroegere voorzitter, die in de jaren '43 en '44, toen de moeilijkheden van de oorlogstijd bijzonder goed georganiseerde arbeid eisten, in deze kolchos de leiding had gehad, was een zuiplap en een dagdief geweest. Hij hield de hand niet aan de wisselbouw, liet de grond verkommeren, zodat het hele bedrijf zo achteruit gegaan was, dat het op sterven na dood was, als een boom, die half is omgehakt.

„De slechtste kolchos van de zwakste dorpsowjet in het moeilijkste district, daar zullen we heel wat mee te stellen hebben”, dacht Andrej Streltsow, de eerste secretaris van het districts-comité van de Partij, terwijl hij op de glasplaat verstrooid kringetjes trok rondom de Eén-Mei-kolchos.

Telkens als hij in deze kolchos kwam, had hij het gevoel iets kwalachtigs te moeten aanpakken, dat hem door de vingers gleed.

„Geen kern...” ging hij in gedachten verder. „Maar er zal een kern gesticht worden, zoals hier en hier...”

Zijn blik gleed over de talrijke rode punten op de kaart. Dat waren de kolchozen, waarin partijorganisaties bestonden. Er waren er maar weinig, waar dat nog niet het geval was.

„Die nieuwe voorzitter en Michail Boejanow, dat zijn er al twee. Als derde zou Mochow in aanmerking kunnen komen, maar Mochow is in het MTS nodig... Mochow is in het MTS nodig...” herhaalde hij in gedachten. Hij fronste zijn wenkbrauwen en wreef zich krachtig het voorhoofd boven de neuswortel. „Waarom twijfel ik nu weer? Ik had alles toch al doordacht en besloten? Doordacht en besloten... Maar zal zij het begrijpen? Zeker wel! Precies zoals zij al het andere begrijpt...”

Er doorstroomde hem zulk een golf van tederheid, dat hij omkeek om te zien of niet per ongeluk iemand zijn

gedachten en gevoelens op zijn gezicht gelezen had, gedachten en gevoelens, die waarachtig niet in de kamer van de eerste districtspartijsecretaris pasten. Doch het vertrek was leeg als te voren. Alleen achter het beschot klonk de hese stem van de diensthebbende, die in de telefoon schreeuwde: „Hoeveel kubieke meter timmerhout? Hallo! Hallo! Houtvesterij! Timmerhout!”

„Is Petrowitsj hier?” onderbrak Boejanows stem de diensthebbende.

Andrej kon er nog steeds maar niet aan wennen, dat ze hem bij zijn vaders naam, Petrowitsj noemden. Voor hem was daaraan iets zeer solidens verbonden, iets wat helemaal niet bij hem paste.

„Natuurlijk is hij hier”, antwoordde de diensthebbende bars.

„Kan ik bij hem binnengaan?”

„Als kameraad Streltsow je om acht uur ontboden heeft, zal hij je ook om acht uur nul nul ontvangen.”

Andrej duwde de deur, die aanstond, dicht en keerde snel naar zijn schrijftafel terug. Er restte hem nog twintig minuten vóór het acht uur zou zijn. In die tijd moest hij een brief aan de houtvesterij klaar hebben.

Terwijl hij de brief opstelde, schoot hem de laatste vergadering van de districts-houtvesterij in het oude klooster te binnen en zag hij weer de mahoniehouten, met snijwerk versierde lijst voor een heiligenbeeld voor zich, waarin de voorwaarden voor de socialistische wedstrijd waren opgehangen. Deze herinnering ontlokte Andrej een vrolijke glimlach.

„Die oude ikonenschilder zou verbaasd gestaan hebben.”

Er waren hier niet weinig van dergelijke verrassingen en contrasten, die je elders zelden tegenkomt. Juist om deze reden had Andrej een half jaar geleden dit rayon als arbeidsterrein gekozen.

Voor de oorlog was hij als secretaris van een districts-partijcomité in de Koeban werkzaam geweest. De kameraden plaagden hem daar door te zeggen: „Jij kunt gemakkelijk aan de spits marcheren! De zwarte aarde duwt je naar voren.”

Reeds toen ontwaakte in hem hardnekkig de wens de anderen te bewijzen, dat het niet aan de zwarte aarde lag, maar aan de manier waarop hij leiding gaf. Hij wilde zijn eigen werkmethode onder moeilijke omstandigheden op de proef stellen. Na zijn ontslag uit de dienst stuurde men hem inderdaad naar een gebied, dat uit landbouwkundig oogpunt moeilijk was, waar geen zwarte aarde bestond. Hij verweerde er zich met hand en tand tegen in het apparaat van het gebiedspartijcomité te werk te worden gesteld en wilde beslist naar een district als dat van Oegreen, waar de schrale bodem en het ruwe klimaat hem aantrokken, zoals een krachtig strijder door een waardig tegenstander wordt aangetrokken.

Maar niet alleen de natuur, ook de geschiedenis van Oegreen had de belangstelling van Andrej gewekt.

Voor de revolutie waren er in dit district bijna geen gezeten landbouwers geweest. Omdat de bodem de mensen niet kon voeden, waren ze reizende ambachtslieden geworden.

De beroemde Oegreense jaarmarkt en de postweg Moskou-Siberië, waarover de goudzendingen werden vervoerd en bannelingen naar het Oosten werden gedreven, drukten hun stempel op het district. De plaatselijke kronieken bevatten bonte bladzijden over handelaars, koe-lakken en jaarmarktklanten.

De geschiedenis van dit district vermeldde nog een andere eigenaardigheid. Van oudsher, reeds ten tijde van Peter I, hadden zich in de bossen ballingen en voortvluchtige Raskolniki gevestigd, en oude ingezetenen herinnerden zich zeer goed de namen van de meest uiteenlopende secten.

„Een moeilijk en in vele opzichten uniek district”, hadden ze in het gebiedspartijcomité tegen Andrej gezegd.

„In een meer gevorderd district heb ik al gewerkt”, had Andrej geantwoord, „ik ga naar Oegreen.”

Sedert dien waren er enkele maanden verstreken. Andrej had geen spijt van zijn besluit, hoewel de moeilijkheden en hindernissen groter waren dan hij verwacht had. In ogenblikken van moedeloosheid putte hij frisse moed en vertrouwen uit zijn herinneringen aan de Koeban. Onvergetelijk bleven voor hem de wijde verten en de reusachtige tarwevelden.

Bijna lichamelijk verlangde hij naar de vruchtbare steppen van de Koeban, naar de geuren van de oogst en naar de kaarsrechte wegen. Maar nog onbedwingbaarder was zijn verlangen naar de gelijkgestemde mensen van de Koeban, die hij om hun groots elan bewonderde, naar de akkerbouwbrigades, die als grote families eendrachtig samenwerkten, naar de tractorkolonnes, die vóór de uitzaai bij de proefrit kwamen aangerold als de tankkollonnes op het Rode Plein tijdens de Eén-Mei-Parade, naar de nauwkeurige tijdschema's voor het werk, naar de voor de oogstmachines opgestelde routes, die in elk veldkamp hingen en onschendbaar waren als de wet.

„Mijn geliefde steppen, waarom heb ik je verlaten?” dacht hij soms. Maar meteen beknorde hij zichzelf: „Ik heb het toch zelf gewild? Of hadden mijn vrienden gelijk, toen ze zeiden: „De zwarte aarde duwt je naar voren?”

Hij ging voor de „toekomstkaart” van het district staan. Een nog niet bestaande straatweg doorsneed deze kaart. Twee nieuwe zijlijnen drongen het bos binnen. Een machtige waterkrachtcentrale voor de bediening van verscheidene kolchozen stond aan de oever van de rivier. Een nieuw, groot MTS met een modern ingerichte reparatiewerkplaats verrees niet ver van het stadje Oegreen.

„Dat wordt allemaal verwezenlijkt”, dacht hij met ge-

fronste wenkbrauwen. „Met drie, vier jaar nemen wij het tegen de Koeban op.”

Hij schreef de brief af en riep precies om acht uur (Andrej hield van militaire punctualiteit) Boejanow binnen.

Een keurig geklede, zomersproetige jonge man, met een onberispelijke scheiding in het haar en gekleed in een spiksplinternieuw costuum, waaruit een lelie-blank gesteven hemdkraag naar buiten gluurde, betrad met afgemeten schreden de kamer.

Uit zijn ontstemde en enigszins loerende gelaatsuitdrukking las Andrej: „Hij weet het...”, maar overlegde meteen bij zichzelf: „Des te korter duurt het onderhoud! Overigens — om door een ringetje te halen! Je kunt zien, dat hij met zichzelf is ingenomen!”

„Weet je, Michail Ossipowitsj, waarom ik je ontboden heb?”

„Ik heb het gehoord, Andrej Petrowitsj, maar ik kan het niet geloven”, antwoordde Boejanow knorrig.

„Waarom?”

„Omdat ik van jou, Andrej Petrowitsj, rechtvaardigheid gewend ben.”

„En je gelooft nu, dat ik onrechtvaardig ben?”

„Waar blijft hier de rechtvaardigheid?” Boejanows smalle, scherpe ogen keken Andrej verwijtend aan. „Je hebt wat geleerd, vakkennis opgedaan, de cursus voor kolchos-electricien met „uitmuntend” beëindigd en je nog maar net op het werk gestort en zie daar: alles verloren moeite! Waar word je ingestopt? In een aan lager wal geraakte kolchos, als brigadier! Merkwaardig!”

„In de Eén-Mei-kolchos is in ieder geval een waterkrachtcentrale! Het is geen gehucht met een dozijn boerenhoeven!”

„Een waterkrachtcentrale!” De jonge man vertrok minachtend zijn mond. „Vijfentwintig kilowatt! Wat is dat nog?”

„Ben jij groter capaciteiten gewend?” meesmuilde Andrej.

„Of ik aan grote of aan kleine gewend ben, Andrej Petrowitsj, je hoeft er in ieder geval niet mee te spotten”; antwoordde Boejanow beledigd. „Een feit is het, dat een electricien als ik zich in de centrale van Oegreen beter op zijn plaats voelt en er zich ook verdienstelijker kan maken. Die van de Eén-Mei-kolchos is niet de juiste maatstaf, dat begrijpt iedereen!” Hij perste de smalle lippen op elkaar, volkomen overtuigd van zijn onweerlegbaar recht.

„In de waterkrachtcentrale van Oegreen zit je weliswaar op honderden kilowatt, maar wat doe jij? Je verdeelt de stroom en controleert de rekeningen, en dat noem jij de juiste maatstaf? Daarentegen naar de kolchos van je geboortestreek reizen, die kolchos omhoog werken en hem uit een achterlijke positie in een leidende brengen, dat is volgens jouw mening niet de juiste maatstaf. Of heb je geen belangstelling meer voor je geboorteplaats?”

„Voor mij zijn op het ogenblik alle plaatsen van de Wolokolamsker straatweg tot aan de grens geboorteplaatsen. Waar onze divisie door gemarcheerd is, daar zijn ook mijn geboorteplaatsen. Moet ik mijzelf daarom over duizenden kilometers uitspreiden? Nee, van dat standpunt mag je hier niet uitgaan. Het gaat om het beroep. Merkwaardig, dat ze een electricien tot veldbrigadier benoemen!”

„We sturen je er niet alleen als brigadier heen, maar ook als electricien.”

„Misschien ook nog als stalknecht, als melker en bovendien nog als boekhouder?”

„Juist, ook als stalknecht en melker en boekhouder. Het districtspartijcomité stuurt je als communist naar de kolchos van je geboorteplaats, begrijp je dat, Michail Ossipowitsj?” Andrej stond op, zijn kleine, maar sterke handen balden zich tot vuisten. „Als communist! Nauw-

keuriger kunnen we op het ogenblik je positie niet omschrijven. Je zult zelf wel zien, op welke plaats ze daar een communist nodig hebben, en die neem jij dan in."

Ze keken elkaar aan, alsof ze elkaars krachten maten.

Boejanow noemde zichzelf graag een „zelfstandig mens”, omdat hij over alles zijn eigen, weloverwogen oordeel had.

„Hij is keihard”, dacht hij nu, „wat hij zegt, klinkt juist, maar het komt ook voor, dat iemand rake woorden zegt om nietige daden te verbergen. Deze woorden moet je eerst overdenken.”

In ieder geval wilde Boejanow niet zonder meer toegeven.

„Nee, Andrej Petrowitsj, zeg nu eens eerlijk, waarom je juist mij er heen stuurt?”

„Helemaal niet juist jou. We brengen op het ogenblik veel communisten uit districtsfuncties naar de landarbeid over. In de Eén-Mei-kolchos zit op het ogenblik maar één communist, Bortnikow. We moeten daar een partijorganisatie stichten.”

„Een partijorganisatie van twee communisten!”

„We sturen nog een derde.”

„Wie?”

„Dat zul je wel zien...” zei Andrej verveeld. Hij begreep zelf niet, waarom hij de naam van de derde niet wilde noemen. „Jullie zult met zijn drieën zijn en dan moeten jullie natuurlijk nieuwe communisten opvoeden. Er zijn daar zeer waardevolle mensen. Alles duidelijk, Michail Ossipowitsj? Ik sta je twee weken toe om een plaatsvervanger in te werken en de installatie over te dragen. Over twee weken ben je in de Eén-Mei-kolchos. Afgesproken?”

Boejanow was er in zijn hart wel van overtuigd, dat Andrej gelijk had, maar hij had zich zo lang tegen diens besluit verzet, dat hij zijn tegenstand niet zo maar ineens kon opgeven.

„Ik zal bij een hogere instantie protesteren”, sprak hij en fronste grimmig de wenkbrauwen.

Andrej nam hem met een slimme, onderzoekende blik op.

„Dat zul je niet!” antwoordde hij vast.

„Wil je me dat misschien verbieden, Andrej Petrowitsj?” hernam Boejanow, terwijl hij onwillekeurig zijn toon matigde, al deed hij moeite om onverzettelijk te lijken.

„Je geweten als communist zal het je verbieden! Nu, doe je best, Michail Ossipowitsj!”

Boejanow stond op en liep met slepende passen naar de deur. Zijn hele magere gestalte met de smalle schouders drukte misnoegdheid en verwarring uit. Bij de drempel bleef hij staan en rukte zich de juist opgezette muts weer van het hoofd: „Och! . . . Daar heb ik nu de vorige week bruiloft gevierd met een meisje uit Oegreen! En jij gunt me niet eens de wittebroodsweken, Andrej Petrowitsj!”

„O, pas getrouwd? Dus, ik kan je feliciteren? Ik verwonderde me er al over, waarom je er zoals eenjarige bij loopt. Goed, als het er zo mee staat, mag je nog een week langer hier blijven.”

Andrej lachte, maar meteen schoot hem de gedachte door het hoofd, die al het andere verdrong: „Dus met de derde zijn we klaar. . .” Hoewel het besluit al lang vaststond en hij er niet aan dacht nog van koers te veranderen, was hij toch een ogenblik verdrietig, alsof het gesprek met de jonge man de laatste mogelijkheid om op zijn besluit terug te komen had afgesneden.

„Ja, ja. . . Alles is beslist. . .” herhaalde hij in zichzelf.

Toen Boejanow was weggegaan, keek Andrej op zijn horloge. Het was acht uur vijftwintig. Om half negen had hij de nieuw benoemde voorzitter van de Eén-Meikolchos ontboden, een man, die hij nog niet kende.

Hij wilde al op de belknop drukken om de voorzitter

binnen te roepen, toen de deur snel open zwaaide en een zware, zwartharige man, met norske, donkere ogen, op de drempel stond. Andrej stond op en liep hem tegemoet. Van verrassing bleef Wasili een ogenblik als aan de grond genageld staan.

Hij had veel over de eerste districtspartijsecretaris gehoord. Daaruit en uit de liefde en de verering, waarmee jong en oud uit het hele district over de secretaris, Petrowitsj, sprak, had Wasili opgemaakt, dat hij een oudere, bezadigde man moest zijn met net zo'n grijze snor en zo'n gezette gestalte als Afanasi Loekitsj, de in de oorlog gesneuvelde voorzitter van de kolchos.

Toen Wasili nu een jonge man voor zich zag, klein van gestalte, met een breed, rosig gezicht, een hoog voorhoofd en een krachtig profiel, stond hij eerst even verbaasd. Zijn ogen zochten naar een andere secretaris, die meer met het beeld, dat hij zich in gedachten had gevormd, overeenkwam. Daar hij echter verder niemand ontdekte, trad hij met voorover gebogen hoofd en saamgetrokken wenkbrauwen naderbij. Hij was teleurgesteld, ja, hij ergerde zich. Hij wenste een ernstige discussie met een ernstig mens, maar die kleine, krachtige man met de grote heldere ogen, die vrolijk onder zijn gewelfde voorhoofd flikkerden, leek hem al te jongensachtig. Onwillekeurig sloeg hij een scherpere toon aan, dan hij van plan was geweest:

„Wat zijn dat voor toestanden bij ons in het district, kameraad Streltsov? Wanneer een kolchos achter is gemaakt, betekent dat dan, dat alle organisaties met een grote boog op hem mogen spuwen?”

Andrej's gezicht betrok. De ruzieachtige toon van de voorzitter beviel hem niet.

„Kameraad Bortnikow, als ik me niet vergis? Laten we kennis maken. Wie spuwt er op uw kolchos?”

„In de districts-sowjet behandelen ze ons laatzinnig en beroepen zich daarbij op U!”

„We zijn op het oogenblik in het districtspartijcomité, kameraad Bortnikow. Spreekt U rustig, zodat ik kan begrijpen, waar het over gaat.”

„Hoe kun je daar rustig bij blijven? Een zwakke kolchos wordt door het district behandeld als een stiefzoon door z'n tweede moeder. We worden in alles benadeeld”, antwoordde Wasili, en zijn ogen flikkerden grimmig.

„In welk opzicht is de kolchos benadeeld?”

„Het Electriciteits-Bureau voor de Landbouw heeft drie series uitrustingen voor electrisch dorsen en zagen gestuurd. Als je rechtvaardig bent, aan wie moet je ze dan geven? Natuurlijk aan die kolchos, waar het minste mensen zijn, die in staat zijn om te werken; waar het werk dus het zwaarst is. Maar aan wie hebben ze ze gegeven? Aan de beste kolchozen! Waar blijft dan de hulp aan de achtergeraakten?”

„Bent U klaar, kameraad Bortnikow? Nee? Mooi. Praat dan maar verder, en ik zal luisteren.”

Wasili zweeg.

„Dat is dus alles? Dan zal ik U de zaak uiteenzetten. Deze week zijn er drie series aangekomen, en de volgende week zullen we er nog twaalf krijgen. De eerste drie hebben we onder die kolchozen verdeeld, die de installatie onmiddellijk intensief konden gebruiken. Bij jullie werkt de waterkrachtcentrale met onderbrekingen, het plan voor de houtlevering wordt niet vervuld, en ook het vlas hebben jullie nog niet gehefeld en afgeleverd. Volgens onze schatting hebben jullie in de komende week geen tijd om je met de electrische apparaten te bemoeien. Als we ons vergissen en de kolchos de installaties meteen in gebruik kan nemen, zegt U dat dan zonder te schreeuwen.”

De nadrukkelijk rustige manier van spreken van de districtspartijsecretaris, zijn nauwkeurige kennis van de aangelegenheden van de kolchos en zijn bereidwilligheid

om, zo nodig, de strijdvraag te bespreken en het besluit te wijzigen, werkten onmiddellijk kalmerend op Wasili.

„Maar die kerel ziet alles! Zelfs het vlas heeft hij mij onder de neus gewreven”, dacht hij. En de bedaarde toon van de partijsecretaris overnemend, antwoordde hij rustiger: „Nou, goed... de volgende week... Zolang kan het wel wachten.”

Een ogenblik heerste er stilte in de kamer.

„Heeft U het bedrijf al overgenomen?” vroeg de secretaris eindelijk. „Waar wilt U mee beginnen?”

„Ik ben al begonnen. Ik heb gisteren een vergadering belegd en de mensen in brigades ingedeeld. Ik ben hier gekomen om raad en hulp omtrent de schulden en om een lening. De kolchos zit diep in de schuld bij de Staat. Het zal moeilijk zijn deze herfst af te rekenen. Ja, als we uitstel konden krijgen... en wat een lening betreft... kan de Staat ons niet een beetje helpen? Bij voorbeeld met koren en geld? Hoe je het ook neemt, wij zijn de zwakste kolchos van het district, als ze ons niet helpen, wie dan wel?”

„De Staat zal jullie kolchos helpen, maar hoe en waarmee, dat kan ik op het ogenblik niet zeggen. Over de hulp aan achterlijke kolchozen wordt in de gebiedsorganisaties beslist. Ik denk, dat ik na verloop van een maand over nauwkeurige gegevens beschik. Nog iets?”

„Ja. Hoe staat het met de ruil van het zaaigoed? Het koren, dat wij hebben ingezameld, beantwoordt niet aan de voorschriften; als zaaigoed is het onbruikbaar. Het moet omgeruild worden.”

„Dat hadden we wel voorzien. Wat dat betreft, kunnen jullie op ons rekenen. Maar de hoofdzaak is, dat we de kolchos aan mensen zullen helpen. We zullen jullie twee bolsjewieken sturen, twee specialisten.”

„Wie?”

„Boejanow, een electricien... Over de tweede wil ik

„We zijn op het ogenblik in het districtspartijcomité, kameraad Bortnikow. Spreekt U rustig, zodat ik kan begrijpen, waar het over gaat.”

„Hoe kun je daar rustig bij blijven? Een zwakke kolchos wordt door het district behandeld als een stiefzoon door z'n tweede moeder. We worden in alles benadeeld”, antwoordde Wasili, en zijn ogen flikkerden grimmig.

„In welk opzicht is de kolchos benadeeld?”

„Het Electriciteits-Bureau voor de Landbouw heeft drie series uitrustingen voor electrisch dorsen en zagen gestuurd. Als je rechtvaardig bent, aan wie moet je ze dan geven? Natuurlijk aan die kolchos, waar het minste mensen zijn, die in staat zijn om te werken; waar het werk dus het zwaarst is. Maar aan wie hebben ze ze gegeven? Aan de beste kolchozen! Waar blijft dan de hulp aan de achtergeraakten?”

„Bent U klaar, kameraad Bortnikow? Nee? Mooi. Praat dan maar verder, en ik zal luisteren.”

Wasili zweeg.

„Dat is dus alles? Dan zal ik U de zaak uiteenzetten. Deze week zijn er drie series aangekomen, en de volgende week zullen we er nog twaalf krijgen. De eerste drie hebben we onder die kolchozen verdeeld, die de installatie onmiddellijk intensief konden gebruiken. Bij jullie werkt de waterkrachtcentrale met onderbrekingen, het plan voor de houtlevering wordt niet vervuld, en ook het vlas hebben jullie nog niet gehefeld en afgeleverd. Volgens onze schatting hebben jullie in de komende week geen tijd om je met de electrische apparaten te bemoeien. Als we ons vergissen en de kolchos de installaties meteen in gebruik kan nemen, zegt U dat dan zonder te schreeuwen.”

De nadrukkelijk rustige manier van spreken van de districtspartijsecretaris, zijn nauwkeurige kennis van de aangelegenheden van de kolchos en zijn bereidwilligheid

om, zo nodig, de strijdvraag te bespreken en het besluit te wijzigen, werkten onmiddellijk kalmerend op Wasili.

„Maar die kerel ziet alles! Zelfs het vlas heeft hij mij onder de neus gewreven”, dacht hij. En de bedaarde toon van de partijsecretaris overnemend, antwoordde hij rustiger: „Nou, goed... de volgende week... Zolang kan het wel wachten.”

Een ogenblik heerste er stilte in de kamer.

„Heeft U het bedrijf al overgenomen?” vroeg de secretaris eindelijk. „Waar wilt U mee beginnen?”

„Ik ben al begonnen. Ik heb gisteren een vergadering belegd en de mensen in brigades ingedeeld. Ik ben hier gekomen om raad en hulp omtrent de schulden en om een lening. De kolchos zit diep in de schuld bij de Staat. Het zal moeilijk zijn deze herfst af te rekenen. Ja, als we uitstel konden krijgen... en wat een lening betreft... kan de Staat ons niet een beetje helpen? Bij voorbeeld met koren en geld? Hoe je het ook neemt, wij zijn de zwakste kolchos van het district, als ze ons niet helpen, wie dan wel?”

„De Staat zal jullie kolchos helpen, maar hoe en waarmee, dat kan ik op het ogenblik niet zeggen. Over de hulp aan achterlijke kolchozen wordt in de gebiedsorganisaties beslist. Ik denk, dat ik na verloop van een maand over nauwkeurige gegevens beschik. Nog iets?”

„Ja. Hoe staat het met de ruil van het zaaigoed? Het koren, dat wij hebben ingezameld, beantwoordt niet aan de voorschriften; als zaaigoed is het onbruikbaar. Het moet omgeruild worden.”

„Dat hadden we wel voorzien. Wat dat betreft, kunnen jullie op ons rekenen. Maar de hoofdzaak is, dat we de kolchos aan mensen zullen helpen. We zullen jullie twee bolsjewieken sturen, twee specialisten.”

„Wie?”

„Boejanow, een electricien... Over de tweede wil ik

me nog niet uitlaten. De afdeling personeel moet eerst toestemming geven. Maar er komt nog een tweede."

Zij spraken verder zakelijk. Aan niets was de onderstroom van gedachten te onderkennen, die ieder woord begeleidde, die waakzame voorzichtigheid, waarmee beiden, zoëven nog vreemden voor elkaar, maar nu reeds nauw verbonden en van elkaar afhankelijk, elkaar wederkerig peilden en aan de tand voelden.

Voor een buitenstaander onmerkbaar onderzochten ze elkaar op hart en nieren. De ene deed dit met heldere, koele en snelle blikken, de andere met donkere, brandende, door dichte wimpers overschaduwde ogen. De partijsecretaris met het hoge voorhoofd leek Wasili nu niet meer zo onvergeeflijk jong. De man was ernstig en vandaar dat z'n breed gezicht met de heldere ogen duidelijke sporen van vermoeidheid vertoonde. De smalle, diep ingesneden rimpels tussen de wenkbrauwen, de blauwe schaduwen onder de ogen, de strenge lijn van de vast op elkaar geperste lippen, dat alles getuigde van een mens, die veel had doorgemaakt en geen consideratie met zichzelf had.

„Petrowitsj", dacht Wasili. „Niet voor niks noemen ze hem zo, niettegenstaande zijn jeugd. Het is hem aan te zien: een volwassen man!"

„Als landbouwer lijkt hij me goed", dacht Andrej, „maar in hoeverre deugt hij als communist?"

Hij ging gemakkelijker zitten, hield Wasili zijn sigarettenkoker voor en vroeg hem met een veranderde, vriendelijke, ja zelfs hartelijke stem, als was het hem terloops te binnen geschoten en had het niets met hun zakelijk gesprek te maken: „Bent U uit deze kolchos afkomstig, Wasili Koezjmitsj?"

„Ja, ik ben er opgegroeid."

„Was het een goede kolchos voor de oorlog?"

Een snelle, onverwachte en onweerstaanbare glimlach gleed over Bortnikow's gezicht. Doordat hij de tanden

daarbij vast op elkaar geklemd hield, leek die glimlach hard en brutaal. Maar tegelijkertijd werd de blik van zijn donkere ogen milder en kwam er een uitdrukking op zijn gezicht, waarin zich vermetelheid met schuchtere goedheid mengde.

„O, dat was me een kolchos! U hebt toch wel van Afanasi Loekitsj, onze voorzitter, gehoord?”

„En of! Ik heb hem gekend.”

„Een rechtvaardig en zeldzaam verstandig man! Niets ontging hem! Alles klopte in het bedrijf! Kwam je in de paardestal binnen, dan was de vloer geschraapt en de schotten waren gewit. Als op parade stonden de paarden, kruis aan kruis, elk in zijn box, met glanzende huid en opgebonden staart. Elk had zijn tuig op de muurplank liggen, en het koperbeslag glom als goud!”

Bortnikow sprak verrukt glimlachend, met bliksemende ogen en onderstreepte zijn woorden met brede gebaren van zijn grote bruine handen. „Es als je naar het land reed — kent U de heuvel achter de weide? — dan stond het koren er hoog en dicht als een muur. Iedere tractor verdween er in! Als je er met de maaimachine doorheen reed, dan ruiste het als de zee. Tegen de vijftwintig dubbele centenaars per hectare hebben we vaak binnengehaald en vijf kilo voor een dagtaak gegeven!”

Meegesleept door zijn herinneringen keek hij in gedachten uit het raam.

„Waardoor is de Eén-Mei-kolchos zo achteruit gegaan, Wasili Koezjmitsj?”

Wasili schudde die herinneringen van zich af en zei: „Duidelijk genoeg. De communisten gingen naar het front, de beste kolchosboeren ook. Twintig paarden hebben we aan het leger afgeleverd. Het hele werk moest opnieuw georganiseerd worden. In zo'n moeilijke tijd was een bekwame voorzitter een eerste vereiste, maar juist toen kreeg een liederlijke kerel de leiding. En waar de leiding slecht is, loopt in een kolchos alles in het honderd. Velen

hadden geen zin om met vereende krachten het bedrijf weer op te werken, maar wilden weer op aartsvaderlijke manier voor zichzelf beginnen. En velen hebben de kolchos de rug, maar het bos het gezicht toegekeerd."

„En hoe stelt U zich de toekomst van de kolchos voor?"

„Hoe?" de voorzitter stak zijn eigenzinnige, bruine voorhoofd vooruit.

„Als U ons aan trekkracht en zaaigoed helpt, zullen wij met de eerstvolgende oogst de achterstand liquideren, met de tweede een goede en met de derde een vooraanstaande kolchos worden. De bliksem zal me treffen, als ik mijn woord niet houd!" Bortnikow haalde van onder zijn hemd een dubbel gevouwen schrift te voorschijn.

„Kijkt eens, hier heb ik alles uitgerekend. Hoeveel en wat voor mest elke brigade krijgt en waar ze die op hand- en paardesleden naar toe moeten brengen. Welke melkopbrengst iedere koe moet leveren enz. Een volledig plan."

Het vertrouwen, waarmee de voorzitter over de toekomst sprak, de opwinding, die hem bij de herinnering aan het verleden overviel, de omstandigheid, dat hij daarbij vóór alles over het kolchosgraan en de paarden vertelde en maar terloops van de beloning per dagtaak gewaagde, dat alles waren kleinigheden, maar door zijn ervaring als partijfunctionaris zag Andrej achter deze kleinigheden het grote. Bij ieder woord van Wasili zag hij duidelijker het beeld van een echte communist voor zich.

Er ontstond dat bijzondere gevoel, dat twee mensen sterker bindt dan alle familie- en vriendschapsbanden. Waaruit dat eigenlijk bestond, wist Andrej niet precies. Was het de gemeenschappelijkheid van het doel, de overeenstemming in denkbeelden, dezelfde kijk op het leven of het sterke vertrouwen, dat de ene strijdmaker in de andere heeft, of dit alles tegelijk? Hij zou het niet hebben kunnen zeggen. Maar het was datgene wat hij, als het

voornaamste, vóór alles in de mens zocht en dat hij het meest van alles waardeerde. Dit bijzondere gevoel noemde Andrej voor zichzelf de Partij-geest.

Op zijn gezicht vertoonde zich een levendige, jongensachtige trek van openhartigheid, die hem geheel veranderde en hem bijzonder aantrekkelijk maakte.

Ze zaten tegenover elkaar, de kleine, blonde, kwieke Andrej en de grote, donkere, enigszins nors kijkende Wasili. Het waren twee volkomen verschillende mensen, maar toch hadden zij gelijkenis met elkaar en waren ze op dezelfde wijze in de discussie verdiept.

„Je zult het moeilijk hebben”, zei Andrej. „Vooraf in het begin. En weet je, wat dan het meest meeslepend en kenmerkend zal zijn? De snelheid van de opzwaai. Heb je wel eens in een vliegtuig gevlogen? Op de grond staat zo'n ding als een zware kolos, je zou denken, er is geen verwrikken aan. Maar daar komt het in beweging. In het begin rolt het met moeite, plomp en stotend over de aarde — en opeens rukt het zich los en daar vliegt het al omhoog en met iedere minuut sneller en gelijkmatiger. Een zo zwakke kolchos als die van jullie heb ik nog nooit aangetroffen, maar ik ben er van overtuigd, dat het bij jullie zó zal gaan.” Andrej liet zich door zijn woorden-vloed meeslepen en vergat een ogenblik, dat hij het gesprek moest leiden, en riep zichzelf tot de orde.

Zakelijke gesprekken waren voor de districtspartij-secretaris een noodzakelijke en boeiende bezigheid, maar ze eisten inspanning en moesten doelbewust geleid worden. De sterke zijden van de voorzitter waren hem nu duidelijk, maar daarmee was de zaak pas half afgedaan. Hij moest ook diens zwakke zijden opsporen. Om Wasili verder aan de tand te voelen vroeg Andrej: „Wasili Koezjmitsj, wat zul je doen met die mensen, die de kolchos de rug en het bos het gezicht hebben toegewend?”

Wasili's beweeglijke, wat opgetrokken neusvleugels trilden licht;

„Ik zal ze tot rede brengen, maak je daarover geen zorgen, Andrej Petrowitsj. Ze zullen het wel begrijpen! De meesten van hen hebben nu al begrepen, waarheen ze hun gezicht te wenden hebben! En die niet uit zichzelf rechtsomkeert maken, zal ik met geweld een handje helpen!”

Dat ruwe woord trof Andrej onaangenaam. Hij was meteen op zijn hoede.

„Hoe zo, met geweld, Wasili Koezjmitsj? Als men mijn gezicht met geweld naar luilekkerland toekeert, dan wil ik van luilekkerland niets weten.”

„Toch wel!” was het onverwachte antwoord van Bortnikow. Daarbij glimlachte hij zorgeloos en driest, hij deed alsof hij een grapje maakte, maar zijn stem had volstrekt overtuigd geklonken.

„Dat is ernstiger dan ik dacht”, zei Andrej in zichzelf. „Hij zal niet gemakkelijk zijn. . .”

Hardop zei hij: „Dan ben je op de verkeerde weg; voor één, die je met geweld naar je toe haalt, keren er tien je de rug toe. Met wie wil je dan de kolchos tot welvaart brengen? Helemaal alleen? De zeelui hebben een spreekwoord: een kapitein zonder matrozen is niets, maar zonder kapitein vormen de matrozen toch een bemanning. Nog nooit van gehoord? Heb je met een vijand te doen, jaag hem dan de kolchos uit en daag hem voor het gerecht. Maar heb je met een vriend te doen, met een Sowjet-mens, dan mag je geen geweld gebruiken, maar moet je hem overtuigen.”

Beiden zwegen. In de stilte klonken Andrej's schreden, die in de kamer op en neer liep. Ten slotte bleef hij voor Wasili staan: „Overtuig de mensen, sleep ze mee, zorg dat ze je vrijwillig het gezicht toekeren en je volgen! Ga de mensen voor, maar verlies het contact niet met hen. En jij spreekt van geweld. Nee, met zulke krachttermen moet je het werk niet beginnen, Wasili Koezjmitsj!”

Wasili luisterde met neergeslagen ogen.

„Ik heb het me zo maar laten ontvullen, een ondoordacht woord...”

„Jij mag er geen ondoordachte woorden op na houden. Je bent de voorzitter van de kolchos, gedeputeerde in de districts-sowjet. Elk van je woorden weerklinkt in vier dorpen. Jij vertegenwoordigt de Sowjetmacht. Door jouw mond spreekt nu de Sowjetmacht, Wasili Koezjmitsj!”

Andrej liep opnieuw de kamer op en neer, ging weer zitten en sprak nu weer op een andere, normale en zakelijke toon: „Zorg nu voor de ruil van het zaaigoed. Een brief daarvoor zal ik je meegeven. Kom tegen drie uur nog even langs. Ik zal je een reizende bibliotheek meegeven. De voor jullie kolchos benoemde agitator zou je dan misschien ook kunnen meenemen. Heb je een mande- of een bakslee?”

Na Andrej's laatste ernstige woorden kwam deze vraag over de slee tamelijk onverwacht.

„Een bakslee”, antwoordde hij langzaam, want hij had moeite zijn gedachten over te schakelen.

„Uitstekend, dan heb je dus voldoende plaats. Tot spoedig weerziens, Wasili Koezjmitsj.”

De partijsecretaris stond op en schudde met zijn kleine, krachtige hand energiek de brede van Wasili.

Wasili stond ook op, rekte zijn schouders en wierp, om de vermoeiende spanning van zich af te schudden, het hoofd zo krachtig in de nek, dat een peper-en-zoutkleurige lok over zijn borstelige wenkbrauwen vloog.

Met zware, voorzichtige schreden, alsof hij bang was op de pas geboende vloer uit te glijden, ging hij naar de deur. Andrej keek hem na.

„Die krijgt het wel in orde! Maar tot hij wat meer ervaring heeft opgedaan, moet je hem in het oog houden. Een beetje te zelfbewust, heerszuchtig, een heethoofd, maar ondanks dat alles — kranig! Ik zou nog niet precies kunnen zeggen, waarom hij me bevalt. Maar we zullen hem goed in't oog moeten houden!”

Hij stak een sigaret op, ging naar het raam en opende het luchtraampje. Toen hij de in de sneeuw fonkelende straat zag, kwam hem om de een of andere reden Walentina in de gedachten. Ze zou in het district komen werken en was elk ogenblik te verwachten. Als hij aan het raam ging staan, zou hij haar misschien toevallig kunnen zien aankomen. Die gedachte alleen al maakte hem gelukkig.

In de kamer drong een wolk koude, vochtige lucht binnen.

Voor de stoep stond een boerenslee met een bruine merrie er voor. In de slee zaten op bossen stro de voorzitter van de dorpsowjet en twee vrouwen.

„Aha! Het koetspaard van de dorpsowjet! Ziet er goed verzorgd uit!” dacht Andrej met bewondering.

Bortnikow kwam de stoep afgesprongen.

In de ruimte maakte hij geenszins de indruk van een lompe beer, zoals in de kamer. In tegendeel, zijn bewegingen waren licht en lenig. De machtige gestalte in de rood-gele pels met de strak aangehaalde koppelriem paste goed in de brede, besneeuwde straat en tegen de eindeloze, glinsterende sneeuwvlakte in de verte. Blijkbaar blij zich na het lange zitten en het vermoeiende gesprek weer vrij te kunnen bewegen, rekte Wasili zijn brede schouders en klapte in zijn handen.

Hij maakte het paard los, sprong op de slee en trok de teugels strak. Het lichaam achterover gebogen en het welgevormde hoofd in de nek geworpen, mende hij staande. De merrie huppelde en probeerde koppig van de weg af te gaan. Wasili trok de teugels nog strakker aan, lachte uitgelaten en schreeuwde het paard luidkeels toe: „Hú-ú-ú! Gehoorzaam de Sowjetmacht!”

Hij pronkte met zijn stevige gestalte, maar moest meteen om zichzelf lachen, en allen stemden met zijn lachen in, ook Andrej, die door het luchtvenstertje keek en plezier had in de voortvarendheid van de voorzitter,

„Een echte hetman”, zei hij in zichzelf: „Nee, een kranige kerel is het! Een harde kop, maar kranig en van grote allure! Anders dan ons mensenslag van de Koeban... maar niet minder elan!”

De merrie ging in draf over, en kluiten sneeuw stoven van onder haar hoeven omhoog.

Andrej sloot het luchtvenstertje. Het werd hem licht en vrolijk om het hart. Waarom ook niet? De districts-aangelegenheden stonden er goed voor, de nieuwe voorzitter van de achterlijke kolchos bewees een bruikbaar en betrouwbaar man te zijn. Walentina's aankomst was elk ogenblik te verwachten, en de morgen was helder als op een feestdag.

Zijn horloge stond op negen uur. Andrej opende de deur. De bekende gedempte arbeidsgeruchten van het districtspartijcomité kwamen hem tegemoet. Er zaten enige mensen in de wachtkamer. Achter het beschot rattede een schrijfmachine. De secretaresse sprak in de hoorn van de telefoon, die ze met haar hand afschermde: „Karpowka! Waarom is de verbinding verbroken? Hallo kantoor! Katja, waarom zorg je niet beter voor de gesprekken van het districtscomité? Herstel de verbinding! Karpowka, morgen sturen we een agitator! Hallo!”

„We hebben twintig procent mijnhout boven het plan geleverd! De drie brigades, die het naar de opslagplaats moeten brengen, hebben een wedstrijd aangegaan”, vertelde een man in een gelooide schapenpels levendig aan zijn buurman.

„Alleen al vierhonderd ton superphosphaat! Zou de oogst dan niet goed worden!?” klonk het uit een andere hoek.

Vertrouwd en luid klaterde het leven en vulde het kleine vertrek tot in alle hoeken. Andrej bleef op de drempel staan, zoals men even staan blijft op de oever, vóór men in het water duikt.

Een herinnering flitste in hem op, een herinnering aan

zijn kindsheid, aan de Oka, hoe hij als blonde jongen met de schouders de stroom van de rivier doorkliefde.

Hij had lust om hals over kop in de stroom van de districts-aangelegenheden onder te duiken, er standvastig zijn eigen koers in te houden en hem naar zijn wil te zetten.

Met een snelle blik omvatte hij de wachtende bezoekers, koos feilloos diegene uit, met wie hij het belangrijkste en dringendste te bespreken had — de vertegenwoordiger van de houtvesterij van het beste bosdistrict — en nodigde hem opgewekt uit: „Sergej Sergejewitsj, kom binnen.”

De werkdag van het districtspartijcomité begon op volle toeren te draaien.

Hoofdstuk III

DE STROPpen

Elke keer, dat Wasili de ronde van de kolchos deed, liep hem van ergernis de gal schier over: “Mijn hospitaalkameraden schrijven me, dat de kolchosboeren bij hen van welvaart en cultuur genieten. Als je bij de bureu kijkt: Overall opbloeï en orde. Ik heb dag en nacht van onze kolchos gedroomd en geloofd, dat het bij ons net als bij de anderen, beter dan vroeger zou zijn — en nu deze teleurstelling!”

In de stallen, die eens de trots van het hele district waren, stonden nu paarden en koeien zo mager als brandhout.

„Ik verberg onze paarden voor de mensen, als een meisje haar puistjes”, zei de paardewachter Pjotr Matwejewitsj bitter tegen Wasili. De lange benen gespreid, stond hij voor hem en knauwde terneergeslagen en verlegen in zijn grijze baard.

Hij was geboren in het naburige dorp Temta, waarvan de inwoners er zich vroeger op lieten voorstaan, dat

ze niet van oud-gelovigen afstamden, maar van Strelitzen, de lijfwacht van Peter I, die na de Strelitzen-opstand naar de bossen van Oegreen waren verbannen. De lieden uit Temta waren allen groot en sterk gebouwd, maar Pjotr Matwejewitsj had zich voor de oorlog van dit reuzengeslacht onderscheiden door zijn opvallend hoge gestalte en zijn dichte en kroezige, goudachtige, ongevoon weelderige baard, die als een waaier hals en borst bedekte.

Wasili had altijd eerbied en achting gevoeld, als hij de reuzengestalte van de oude bekeek en in zijn jeugd ijverig geprobeerd zijn waardige houding en afgemeten manier van spreken na te doen. Maar nu had hij medelijden met het ingevallen gezicht en de gebogen gestalte van Matwejewitsj.

„Het gaat bergaf met de oude”, dacht hij. „Hij ziet er net zo ellendig uit als zijn paarden.”

„Hoe kon het zover komen?” had hij zichzelf en de anderen telkens weer afgevraagd. Matwejewitsj, die hij diezelfde vraag stelde, overlegde een ogenblik en sprak toen peinzend: „Het is eigenlijk met Walkin begonnen. Eerst waren we echt met hem tevreden. Hij was een stille man en aangenaam in de omgang. Je hoorde alleen maar: „Beste mensen, beste mensen.” Zo sprak hij de mensen altijd aan. Hij gaf volop koren voor iedere dagtaak. Nu, de wijven waren natuurlijk opgetogen! Walkin stond bij iedereen in de gunst, maar toen kwam de tijd van de uitzaai, en toen was er geen zaaigoed! Toen was het uit met dat „beste mensen”. We moesten het koren weer bij de kolchosboeren terug gaan halen. Mij heeft hij er ook op afgestuurd.” Matwejewitsj dacht daar niet graag aan terug. „Ga naar de mensen toe”, zei hij, „jou zullen ze het niet weigeren.” Nu, iets hebben we bij elkaar geschraapt, half koren, half kaf. Walkin werd natuurlijk afgezet, maar daardoor groeide er nog lang geen graan! De klavervelden ploegden we eerst helemaal niet. Die

zijn moeilijk te ploegen. De grond is zo taai als van onontgonnen land. Daardoor zijn er jonge dennen opgegroeid. Aan de wisselbouw hebben we ons ook niet kunnen houden. Zo zijn we aan lager wal geraakt. Zover is het gekomen! We hebben de bodem uitgemergeld. Ook nu liggen onze akkers zonder mest. Geen spoor van stalmest! Zelfs de vinken laten er niets op vallen. Waarom ook? Er is niets voor hen te halen! Zo zijn we de laatste van het hele district geworden. Eerst hebben we ons er over geërgerd, als ze ons „achterblijvers” noemden, maar we zijn er aan gewend geraakt. Ja, ja, zelfs onze naam hebben we verloren; niet meer Eén-Mei-kolchos, maar „De achterblijver”! Zo gauw iemand in een vergadering in Oegreen iets over „de achterblijver” zegt, krabben wij ons achter het oor: „Aha, ze hebben het over ons!”

Alleen de schapenfokkerij bereidde Wasili een onverwachte vreugde. In vergelijking met vóór de oorlog was hier geen achteruitgang, maar een duidelijke vooruitgang te bespeuren. Toen Wasili de fokkerij voor het laatst gezien had, bestond de kudde uit een bont mengelmoes van rassen, waarin alleen de nieuw aangeschafte, fijnwollige foknammen Rogatsj en Beljak zich door hun fijn gekroesde, sneeuwwitte vacht onderscheidden.

Toen grootmoeder Wasilisa, de schapenfokster, Wasili de fokkerij liet zien, glom haar gezicht van tevredenheid. Grote schapen staken hun witte koppen met bruine ogen over de lage omheining naar Wasili toe, en door de smalle poortjes, die daarvoor in de omheining waren opengelaten, sprongen als witte dotjes watten de lammeren op Wasilisa toe, zodra ze haar stem hoorden, en ze trippelden om de oude vrouw heen, waardoor haar goedaardig, gerimpeld gezicht een uitdrukking van schuchtere trots aannam.

„Ik weet, dat je me zult prijzen”, zeiden haar stralende ogen. „En het kan ook niet anders: jouw lof en

mijn trots zijn beide op hun plaats." Ze boog zich naar de lammeren toe en streelde met haar rimpelige, bruine handen hun donzige ruggen.

„Kijk eens hoe ze krioelen! Net bijen als ze honing zoeken! Om zulke éénjarige ooiën te vinden moet je lang zoeken! Sneeuwwit, zacht als dons, als wolkjes aan de hemel!”

Een reusachtige ram stak zijn kop met de als kurketrekkers gedraaide horens over de omheining en probeerde Wasili te stoten.

„Hij bewaakt de kudde!” verklaarde Wasilisa, die ontzaglijk trots was op de ram. „Een bars heerschap is hij! Nauwelijks kijk je een andere kant op of je hebt er een met zijn horens te pakken! Zo'n ordebewaarder!”

Opgewekt stak Wasili zijn hand uit naar de „ordelievende” ram. Deze gluurde er naar, mikte en stiet met de punt van een van zijn horens precies midden tegen zijn hand.

„Dat is zo zijn karakter!” roemde Wasilisa hem. „De hele zomer hebben we de kudde op de weide dik gevoerd. Ik ben zelf met de herders meegegaan en heb ze alle weiden in de omgeving laten afgrazen. Ze hebben niet veel nodig, maar ze beginnen nu alweer te vermageren. . .”

„Nou zie je het”, dacht Wasili toen hij de schapenfokkerij verliet. „Nou zie je het, als de lui hun verantwoordelijkheidsgevoel voor de kolchos niet verloren hadden en nauwgezet hadden gewerkt, zou zelfs een slechte voorzitter de zaak niet hebben kunnen bederven. Goed, de voorzitter was slecht, in het bestuur heerste wanorde, maar jullie, waar hebben jullie je ogen gehad?” zo sprak hij in gedachten tegen de kolchosboeren. „In goede tijden zijn jullie elkaar trouw gebleven, maar in slechte is ieder als een kakkerlak in zijn eigen hol gekropen.”

Op zekere dag bezocht Wasili de paardenstal. De middagschaft was juist voorbij, en het wemelde er van

mensen, die een paard en wagen kwamen halen om naar hun werk te rijden. In de schemerige boxen stampen en hinnikten de paarden. Door de op een kier staande deur viel een smalle, rossige, vorstige lichtbundel. Vlak bij de deur zaten op een bos stro Pjotr Matwejewitsj, met de blozende Alexej, de zoon van de vroegere voorzitter van de kolchos, en Ljoebawa Bolsjakowa. Zij herstelden een paardentuig.

Voor de oorlog was Ljoebawa een vrolijke, spraakzame vrouw met een gezicht van melk en bloed geweest. Nadat haar man gevallen was en zij als weduwe met vijf kinderen was achtergebleven, verteerde haar het verdriet. Haar karakter werd streng en haar trekken kregen onverwachts een nieuwe schoonheid als van een ikoon.

„Nu, zo zal het wel gaan”, zei ze met een nauwe stem, die Wasili vreemd in de oren klonk. Ze stond op en leidde een grijze hengst uit zijn box. De hengst liep onzeker en zette de magere poten wijd uit elkaar. Zijn ribben staken als de hoepels van een ton door zijn huid. Zijn uitpuilende ogen keken koortsig en treurig.

„Wat een volk!” liet Wasili zich ontvallen. „Wat hebben jullie die grijze mishandeld! Dat noemt zich kolchosboeren! Jullie moest je schamen een mens, wat zeg ik? een paard in de ogen te kijken!”

Ljoebawa wierp het hoofd in de nek: „Tegen wie zeg je dat?”

„Dat kun je gerust op jezelf betrekken!”

Ze liet de teugels vallen en ging vlak voor Wasili staan. In het schuine licht, dat door de open deur naar binnen viel, leek Wasili haar donker gezicht met de rode vlekken, die op haar magere wangen opvlamden, met de bijna zwarte ogen, die onder de gefronste wenkbrauwen onverdragelijk fonkelden, zo schoon en zo vijandig, dat hij onwillekeurig een stap achteruit deed.

„Zoek de aarde, de zee en de hemel af, en je zult geen scheldwoorden vinden, die op mij toepasselijk zijn!”

wees Ljoebawa hem streng terecht. „Je hebt een mager paard gezien, maar je hebt niet gezien, hoe wij in '43 het brood uit de mond van de kinderen spaarden en het vrijwillig afgeleverd hebben voor de soldaten, voor het leger, voor jou, voorzitter! Jij scheert ons allen over één kam met twee of drie nietsnutten en je weet niet, dat wij die zelf verafschuwen als een etterbuil op ons levende lichaam!”

„Onze kolchos heeft in de eerste oorlogsjaren meer graan afgeleverd dan voorgeschreven was!” klonk een dunne meisjesstem. Uit een box verderop gluurde het ronde, vlammegezicht van de komsomolse Tatjana.

„Juist! Meer dan we verplicht waren!” hakte Ljoebawa er meteen op in. Ze liep nog dichterbij Wasili toe.

Haar vertoornd gelaat kwam vlak bij het zijne.

„Jij denkt zeker, dat het kinderspel was om zoveel graan uit onze schrale bodem te halen in de ijzige winter van '42? Toen de mannen in de oorlog waren, toen we de beste paarden aan het leger hadden afgestaan, toen...” Ljoebawa's stem begaf het. Ze hapte naar lucht en bracht er met moeite uit: „... toen de ogen van de weduwen nog in tranen zwommen!” Met afhangende schouders tegen een box geleund, keek ze langs Wasili heen, als praatte ze niet meer tegen hem, maar tegen zichzelf: „Op de dag, toen ik het bericht kreeg... over mijn man... op die dag klaarde voor het eerst na een maand van regen de lucht op... En bij ons stond de haver nog op het veld... Ik maaide haver, maar de tranen verblindden mijn ogen en de sikkel in mijn hand ging... en ging niet. Ik maaide haver, voelde niets en hoorde opeens, hoe Praskowja ontzet schreeuwde: „Ljoeboesjka! de hele strook achter je is één en al bloed!” Ik keek op en zag, dat ik met de sikkel in mijn voet had gesneden...”

Ljoebawa schepte weer adem. In de paardenstal was het stil geworden. Zelfs de paarden schenen te luisteren.

„Nou weet je het”, besloot Ljoebawa. „Ik zou niets gezegd hebben, als je met je verwijten me niet mijn geduld had doen verliezen. Je moet ons niet allemaal over één kam scheren. Je zou je tot de aarde moeten buigen, niet voor mij, maar voor je vrouw, Awdotja, die zich heeft afgejakkerd om onze koeien er door te halen; voor deze jongen, Aljosja, die met zijn veertiende jaar al zwaar mannenwerk heeft gedaan en voor grootmoeder Wasilisa... Bij haar in de fokkerij gaat het niet slechter, maar beter dan vóór de oorlog. Maar jij scheert iedereen over één kam! Jij overstelpt iedereen met verwijten! Nee, er bestaan geen scheldwoorden, die op ons toepasselijk zijn!... Ach jij, voorzitter!... Maak plaats! Sta me niet in de weg!”

Toen Ljoebawa naar buiten was gegaan, omringden de kolchosboeren Wasili. Ze spraken allemaal tegelijk.

„Je verwijt ons, dat we ons niet aan de wisselbouw hebben gehouden”, zei Pimen Jasnew, een door iedereen geachte, oude man. „Klopt! We hebben ons er niet aan gehouden! Maar waarom niet? Omdat wij, toen de fascistten de belangrijkste Zwarte Aarde-gebieden van de Oekraïne bezet hadden, de verzorging op ons genomen hebben! Wij stonden toen maar voor één opgave: brood, brood en nog eens brood!... Voor het vaderland! Voor het leger! In de eerste oorlogsjaren hebben we meer graan afgeleverd dan voor de oorlog. Méér... vergeet dat niet! Maar we hadden geen krachten genoeg om voor alles te zorgen. En uitgerekend deugde in die zware tijd de voorzitter niet! Daar lag de wortel van alle kwaad! Onze mensen zijn natuurlijk ook niet allemaal gelijk, wij willen ons helemaal niet van iedere schuld vrij pleiten. Wij hebben een slechte kolchos-leiding geduld en dat wreekt zich nou. Maar mensen als Ljoebawa op één lijn te stellen met dagdieven, dat mag je niet doen!”

De kleine, stevige, in zijn bewegingen gereserveerde

en gewoonlijk weinig spraakzame Jasnew keek Wasili streng en vol verwijt recht in de ogen.

„Jullie schuiven alles maar op de oorlog, maar die is nu al lang genoeg voorbij. Het mag waar zijn, dat jullie vroeger goed gewerkt hebben, maar waarom hebben jullie dan dit jaar zo slecht geboerd? Of ben jij, Pjotr Matwejewitsj, en jij, Pimen Iwanowitsj, geen baas in je eigen kolchos?”

Ogenschijnlijk had Wasili hiermee de strijd gewonnen, maar niettemin kon hij die avond de slaap niet vatten. Voortdurend stond hem Ljoebawa's toornig gezicht voor ogen, steeds weer hoorde hij haar stem: „Och, jij, voorzitter!”

Hij had het kwellende gevoel een fout te hebben gemaakt en dat deze fout niet alleen in zijn werk, maar ook in zijn huis was binnen geslopen. Zijn gezinsleven was niet in orde. Weliswaar liep alles voor het uiterlijk gesmeerd, zonder ruzie, zonder geschreeuw, maar de ware vreugde ontbrak. Er heerste thuis een gespannen, beklemmende stilte.

Op een avond kort na zijn bezoek aan het districts-partijcomité schoof Wasili zijn papperassen ter zijde en zei: „Genoeg voor vanavond. Ik mag toch wel eens als een gewone sterveling zijn en niet altijd voorzitter van een achterlijke kolchos. Ik moet me eens ontspannen en op adem komen. Kleed je aan, Awdotja, dan gaan we bij vader eten.”

Hij was al lang klaar, toen Awdotja altijd nog maar rondscharrelde en de ene blouse na de andere probeerde.

„Waarom dirk je je zo op als voor een bruiloft?” riep hij haar toe.

„Je weet toch wel, dat moeder altijd wat aan te merken heeft, altijd zit ze op je te vitten”, verdedigde Awdotja zich.

Bleek, met zachtmoedige grote ogen, zag ze er in haar blauwe blouse en met haar donkere hoofddoek uit

als een moe en schuw meisje, dat te vroeg de lasten van een getrouwde vrouw op zich genomen heeft.

Wasili voelde het verlangen om haar te omhelzen, maar onderdrukte dat. Als een glazen, onzichtbare, maar ondoordringbare wand stond de wederzijdse argwaan tussen hen in. Telkens als hij zijn vrouw wilde liefkozen, schoot hem de herinnering aan haar samenzijn met Stepan te binnen. En die herinnering verlamde hem. Hij bedwong zich ook deze keer, omhelsde haar niet, maar keek haar niettemin tederder aan dan anders. Ze werd meteen levendiger, kreeg kleur, trok de smalle, ietwat droge lippen op, zoals haar manier van doen was, en ademde vrijer, alsof voor een kort ogenblik een zware last van haar was afgewenteld.

Wasili ging op de stoep staan en bleef daar op Awdotja wachten.

Vlak boven zijn hoofd zweefde langs de glasheldere hemel een wolkje, dat door de ondergaande zon geelachtig werd gekleurd. Het huis stond tegenover de steile helling, en van de hoge stoep af kon men rechts de massieve muur van het bos zien. Aan zijn linkerhand strekten zich tot aan de horizon de akkers uit. De bevroren bovenlaag van de sneeuw glansde in de avondzon met een rozige glans. Alleen de platgetreden weg, die de akkers doorsneed, schemerde blauwachtig, en de schaduw van het verre ravijn tekende zich in de avond duidelijk af.

Wasili rekte de schouders, haalde diep adem en voelde hoe een prikkelende frisheid zijn hele lichaam doorstroomde.

Awdotja kwam haastig het huis uit en bleef naast hem staan. Ze droeg een blauwe wintermantel en een grijze wollen doek.

Wasili keerde zich niet naar haar om. Hij stond daar onbeweeglijk, met zijn blik op de besneeuwde vlakte gevestigd.

„Mooi is de zon”, zei Awdotja, terwijl ze haar ogen wat dicht kneep.

„Weet je nog, Awdotja, dat vroeger naast het ravijn vaders akkers lagen? Het ravijn behoorde aan Pawlowitsj. Verderop lagen Konopatows akkers.” Hij glimlachte. „We noemden vroeger onze stukjes grond ook velden! Wij boerden allemaal ernstig als op een echte, grote boerderij.”

Hij kon zich de velden niet meer in afzonderlijke stukjes verdeeld voorstellen.

Dichtbij, daar waar de bosrand het veld raakte, flitste plotseling iets licht en lenig voorbij.

„Kijk, Awdotja, kijk, een vos!”

In het barnsteen-gele avondlicht leek de vos vuurrood. In de verte leek hij niet groter dan een katje, en toch kon je duidelijk zijn dunne poten, zijn lange gestrekte staart en de ongewone lichtheid van zijn bewegingen zien. Hij liep in kringen, bleef staan, hief als een jachthond, die staat, één voorpoot op, legde zich dan plat op de grond en schoot dan weer opeens met de ruige staart omhoog pijlsnel vooruit.

„Kijk, kijk, hij jaagt op veldmuizen. Alledonders!” schreeuwde Wasili, opgewonden als een kleine jongen.

De vos liep met grote sprongen, licht en lenig als een levende zonnestraal over de besneeuwde vlakte, strekte zich seconden lang op de grond uit en maakte plotseling zo'n hoge luchtsprong, dat Wasili's adem stakte. De snuit tegen de aarde gedrukt, rukte de vos met schuddende kop en kwispelende staart aan iets, dat men niet kon onderscheiden. Het spel van het kleine roofdier, dat zo vrolijk in de sneeuw dartelde, beurde Wasili op. Plotseling leek het hem of het geluk bijna grijpbaar om hem heen was: Schep het met handen vol op! Drink het naar hartelust!

Bij de kwelders kwam een man de weg op. Hij trok een slee, beladen met jonge lindes. Wasili herkende,

toen hij naderbij kwam, Pjotr Matwejewitsj en zei geërgerd: „Die is ook al niet beter dan de rest. Inplaats van mest naar het land te rijden, zoekt hij in het bos naar lindenbast.”

Met de verkoop van touw kon je een aardig duitje bijverdienen, en het gebeurde niet zelden, dat de boeren van het werk in de kolchos wegbleven, het bos ingingen, jonge linden velden, ze schilden, de schors weekten en uit de vezels touw draaiden. Eerst had Wasili dit van geen belang geacht. Maar op den duur begon deze hang naar touw hem te ergeren. Hij had gedacht een lijnbaan te bouwen en de opbrengst van de touwfabricatie in de dagtaken te laten meetellen, maar de kolchosboeren zagen hem aankomen: „Wachten tot de kolchos afrekent? Niks hoor! Het gefabriceerde touw verkocht en de klinkende munt in de zak!”

Het kwam zover, dat Wasili alles haatte, wat op een stuk touw leek. Als hij op straat een stuk touw vond, schopte hij het woedend op zij.

Hoe groot dit stroppengevaar was, begreep hij eerst nu, toen hij Matwejewitsj met zijn slee vol boompjes zag.

„De mest is niet weggereden, de inventaris is versleten, maar zij denken dag en nacht alleen maar aan hun touwdraaien. Die grap zal ons duur te staan komen”, bromde hij geprikkeld.

„Waarom erger je je zo, Wasja? De mensen moeten toch wat bijverdienen?”

„Jullie willen dus alleen maar voor je zelf zorgen?” vroeg Wasili giftig. „Van de kolchos kunnen jullie niet leven, van de akkerbouw kunnen jullie niet leven, maar de lindenschors zal jullie voeden? Ik ben alleen bang, dat die touwen zich dwars over de voren van onze akkers zullen spannen!”

Rondom het huis, waarin Wasili was opgegroeid, stond een nieuw hek, zo hoog als geen ander in het dorp.

Een grijze wolfshond vloog onder hees geblaf op de bezoekers af. Stepanida, de stiefmoeder van Wasili, kwam uit de schaapskooi en verjoeg de hond met een schep: „Koest! Koest! Maak dat je weg komt. Ketter!”

Ze was een grote, statige vrouw met regelmatige, hoewel manlijke, grove en niet meer jonge trekken en met oogleden, die haar strenge grijze ogen steeds half bedekten.

„Alsof ik geweten had, dat jullie zouden komen! Ik heb juist paddenstoelpiroggen* gebakken, waar Awdotja zoveel van houdt.”

Na de begroeting ging ze de gasten voor in huis.

Ze had een verbazend mooie, zwevende gang. Geen haartje op haar hoofd bewoog zich en Wasili, die achter haar liep, dacht: „Zet een glas vol wodka op haar hoofd, en ze zal geen druppel morsen.”

In de kamer, die met dure, steedse meubels was ingericht en vol bloemen in potten stond, zaten Wasili's vader, twee broers en een jonge onderwijzeres, die ook op bezoek was. In de hoek brandde voor een grote heiligenschrijn met ikonen een „eeuwig lampje”.

In het district von Oegreen waren nog maar heel weinig families van het oude geloof, die aan dat gebruik vasthielden, en tot deze weinige behoorden Wasili's ouders.

Oppervlakkig leek het, alsof de vader het hoofd van de familie was. Stepanida betoonde haar man eerbied en sprak hem in niets tegen. Maar in werkelijkheid zwaaide zij de scepter in huis.

Sinds zij als mooi, overmoedig en verwend meisje uit een welgestelde familie op de arme weduwnaar verliefd was geraakt en tegen de wil van haar ouders met hem was getrouwd, behield hij een gevoel van dankbare verering voor haar.

* Piroggen zijn een soort van pasteien.

Stepanida bleek onverwachte „talenten” te bezitten. Ze verstond de kunst bij de burenen levensmiddelen voor de halve prijs te kopen en ze in de stad drie maal zo duur van de hand te doen. Ze was er handig in om water bij de melk te doen, hangop met meel vermengd voor zure room uit te geven en dan nog te beweren, dat ze de allerbeste waar te koop aanbod. Ze merkte al gauw, dat haar man tot zulke praktijken niet in staat was en er voor terugschrok, en daarom hield ze hem eens en voor altijd ver van haar onzuivere handelszaken. Deste meer vernaste hem de plotselinge rijkdom. Zijn leven lang had hij gewerkt en nooit een buitenkansje gehad. Dat, vanaf het oogenblik waarop Stepanida bij hem in huis kwam, de welvaart van zelf kwam, leek hem een wonder. In het gezin ontwikkelde zich een eigenaardige werkverdeling, waarbij Koezjma en Stepanida zich heel wel voelden. Hij bestuurde de „bedrijfsbasis”, het „grondkapitaal”, hield de gebouwen in stand, zorgde voor graan en hooi, terwijl zij op zich nam om dit kapitaal met een maximaal profijt in omloop te brengen.

„Jij zorgt voor het brood en ik voor de boter er op”, placht zij te zeggen.

Geleidelijk was hun leven veranderd. Ze werden lid van de kolchos, en het werk van Koezjma in de kolchos bracht steeds meer op. Er kwam een tijd, waarin hij koren en groenten bij tonnen tegelijk naar huis reed. Deze rijkdom was groter en zekender dan Stepanida's buitenkansjes op de markt. Nu zorgde hij niet alleen voor het brood, maar ook de boter kwam van hem. En toch bleef de oude, maar nog krasse man er rotsvast van overtuigd, dat de welstand en het geluk van het gezin van Stepanida afhingen en dat hem zonder Stepanida het oude kammervolle leven zou bedreigen, dat hij geleid had, toen hij na de dood van zijn eerste vrouw met de nog heel kleine Wasili in een scheefgezakt, leeg hutje woonde.

Ten opzichte van haar stiefzoon gedroeg Stepanida zich streng en rechtvaardig, precies als tegenover haar eigen kinderen. Maar Wasili kon niet met haar opschieten, omdat zij beiden even ontoegeeflijk waren en daarbij „verschillende levenswegen bewandelden”, zoals hij dat uitdrukte.

Toen Wasili voor de eerste maal een tractor had gezien, was hij vast besloten tractorist te worden. Tegen de wil van zijn ouders bezocht hij de school voor tractoristen en ging in het MTS werken. Zo kwam hij in verschillende dorpen en overal was hij een welkome en bewonderde gast. De jongens verdrongen zich om zijn tractor, en de meisjes liepen hem na. Al gauw was hij in het district bekend als de beste tractorist.

Hij was als bezeten door zijn werk, waaraan hij zich met vuur en ijver wijdde, en bedwemd door de roem, die hem, een halve knaap nog, zo plotseling overvallen was, en ook door de liederen, de tranen en de zuchten van de meisjes.

Toen twee jaar later het toeval wilde, dat hij een paar maanden bij zijn vader woonde, kwam het ouderlijk huis hem vreemd voor en het leven ondragelijk. Daarenboven was hij niet afkerig van een onverwacht pleziertje. Maar Stepanida behoorde tot die mensen, die iedereen elk pleziertje misgunnen. Onder het eerste het beste voorwendsel verliet Wasili het ouderlijk huis.

Met de jaren vergat hij de huiselijke veten en twisten. In de plaats daarvan herinnerde hij zich steeds duidelijker de tijd, toen de aalbessestruiken in de tuin nog een verlokkelijk struikgewas vol geheimen leken, toen zijn vader hem voor de eerste keer op het paard zette en toen hij op een zonnige morgen voor de eerste keer mee naar de akker mocht en achter de eg liep.

Wasili hing erg aan zijn vader; de oude was zachtmoedig, zorgzaam, ijverig, in elk handwerk doorkneed; hij boerde, smeedde, timmerde, maakte schoenen en vilt-

laarzen en deed dit alles met zoveel liefde en zo volgens de regels van de kunst, dat de kleine Wasili het werken met zijn vader aantrekkelijk had gevonden als een spel.

Wasili schoof de bloempotten op de bank op zij en ging naast zijn vader zitten. In de kamer hing de geur van leer, waar Wasili zo van hield. De vader met zijn zwarte wenkbrauwen en zijn zilvergrijs haar, waardoor zijn gezicht nog donkerder leek, hamerde bovenleer op een leest. Zijn pezige handen raakten nu en dan Wasili even. De zeventienjarige Pjotr, Wasili's jongste broer en Stepanida's „nestkuiken”, zat op een lage bank bij het raam, half verscholen achter ficussen en geraniums. Ook hij maakte schoenen. Hij had zwarte wenkbrauwen en zwarte ogen, net als zijn vader. Voor het overige leek hij met zijn lichte huid en blonde lokken meer op zijn moeder. Hij was van alle markten thuis en een wildzang, die geen rust in zich had, zodat zijn vader hem als enige van al zijn zonen zo nu en dan eens met de spanriem gaf.

Stepanida en haar schoondochter Anfisa naaiden, terwijl de blonde, gedrongen Finogen, Wasili's tweede broer, met de onderwijzeres praatte. Finogen werkte op het kantoor van de houtvesterij, hield zich voor een stedeling en droeg een puntbaardje.

Achterover in zijn stoel geleund, gaf hij zich tegenover de onderwijzeres een beetje een air en sprak hoogdravend, hoewel niet zonder innerlijke belangstelling. Het gesprek ging over boeken. De familie hield van abstracte, hoogdravende onderwerpen. Allen waren trots op Finogens geleerdheid en ontwikkeling en luisterden aandachtig naar hem.

„De Afgrond” van Gontsjarov is zonder twijfel een waardevol boek”, zei Finogen. „Ik heb het een keer en toen nog een tweede keer gelezen. Wera is weliswaar een verstandig meisje, maar zonder twijfel een verloren

ziel, totaal verdorven, zoals vroeger de bezetenen waren. Nu, en Marfinka is juist een brave dochter des huizes en een aardig ding, maar er zit geen vonk ware ernst in haar. Hoewel — wie weet?" Finogen hield zijn hoofd op zij en ging met lichte twijfel verder: „Misschien wordt ze mettertijd rijper, bezadigder? Ze is weliswaar zo jong niet meer, zo tegen de twintig, denk ik. Mark is een man als alle mannen. Hij heeft zijn doel bereikt en zich uit de voeten gemaakt. En Raiski is eenvoudig een gladakker. Zulk soort loopt er tegenwoordig ook nog veel rond. Zonder twijfel het misselijkste type. Maar wie mij het beste bevalt, dat is de grootmoeder, een verstandige, intelligente vrouw. Daar valt niets op te zeggen! Ze heeft zich weliswaar in haar jeugd met een buurman afgegeven, maar haar eer niet verloren. Vijftien jaar jonger, en je zou je geen betere huisvrouw kunnen indenken."

„Voor wie zoek jij een vrouw uit de boeken?" vroeg Stepanida. „Of wil je je zelf een andere aanschaffen, zoals dat tegenwoordig mode is?"

„Ik maak me zorgen over Pjotr", lachte Finogen.

Pjotr hief het hoofd op; tussen de bladen van de geraniums blonk zijn glimlach, niet minder snel als die van Wasili.

„Heel goed, broertje, maak jij je maar zorg over mij. Alleen zal ik het wel niet klaarspelen om een bruid te kiezen."

„Daar hoef jij je nog geen hoofdbreken over te maken", wees Stepanida hem terecht en richtte zich suikerzoet tot de onderwijzeres: „Maar U, mijn mooie Jelena Stepanowna, waarom trouwt U niet? U bent knap, ontwikkeld en U hebt mooie kleren. U zult zich tegen de vrijers niet kunnen verweren. Waarom leeft U eenzaam en alleen?"

„Ze wacht op mij!" — achter het weelderige groen liet Pjotr opnieuw zijn blinkende tanden zien.

„Zo'n wildebruis als jij trouwt ze zeker niet! Ze heeft

vast genoeg fatsoenlijke vrijers! Zo talrijk als het zand van de zee."

Stepanida wist heel goed, dat de onderwijzeres heel ingetogen leefde. Het gepraat over vrijers begon ze gedeeltelijk uit nieuwsgierigheid, maar voornamelijk met de geheime bedoeling om deze „vreemdelinge", die volgens haar een makkelijk leven leidde en zich als een fijne juffrouw voordeed en daarbij noch man, noch bruidsschat, noch huis bezat, iets onaangenaams te zeggen.

De onderwijzeres bloosde, glimlachte en zei: „Tijdens de oorlog stond mijn hoofd niet naar trouwen, Stepanida Akimowna. En nu ben ik van plan naar de paedagogische hogeschool te gaan. Met het nieuwe vijfjarenplan zullen er nog meer onderwijs-instellingen zijn dan voor de oorlog, en binnenkort zullen alle onderwijzers academisch geschoold zijn. Daar mag ik niet bij achterblijven."

Toen de onderwijzeres opstond, zei Stepanida: „Blijf toch bij ons avondeten, lieverdje! Stoort U er maar niet aan, dat wij onontwikkelde mensen zijn."

Maar toen de onderwijzeres weg was, spuwde Stepanida: „Bah! Haar blouse spant om haar heen, dat het is of ze naakt rondloopt!"

„Dat noemt zich onderwijzeres", zei de vader afkeurend. „Haar japon reikt niet eens tot aan haar knieën! Wat kan die anderen nou bijbrengen?"

En Wasili voelde weer de maffe atmosfeer, waarvoor hij eens gevluht was.

„Waarom belasteren jullie dat meisje?" zei hij boos. „Ze komt uit vriendelijkheid jullie bezoeken, maar jullie... Jullie praatjes zijn zo giftig als kolendamp! Ik keek daarnet bij Ljoebawa Bolsjakowa naar binnen; ze is weduwe, heeft vijf kinderen en een moeilijk leven, maar in haar kamer adem je lichter dan bij jullie. De lucht is er zuiverder. Maar als je bij jullie binnenkomt, dan krijg je het gevoel of je in een kelder afdaald."

„Waarom stuif je zo op?” verweerde Stepanida zich. „Mag je geen gnepjes meer maken? Jij begint maar dadelijk met kelderlucht en kolendamp! Ga liever aan tafel zitten en beschimp je ouderlijk huis niet!”

Ze diende de zuurkoolsoep op, sneed brood en legde lepels neer.

„Aan tafel. Spreek de zegen uit, vader.”

Zij aten uit één schotel en ceremonieel, zonder zich te haasten, elk nam op zijn beurt, zij aten alsof ze een ernstige en gewichtige bezigheid verrichtten. Tafelgesprekken hoorden daar niet bij. Alleen soms korte zinnen:

„Geef eens brood”.

„Godsgave.”

Toen de soep bijna op was, tikte vader met z'n lepel op de rand van de schotel en sprak kortaf: „Scheppen!”

Op dat bevel visten allen het vlees uit de schotel. Na de soep aten ze zult, aardappelen met boter en zoute augurken en piroggen met paddestoelen. Er waren veel gerechten, maar ze aten van elk maar weinig. Zo was het gebruik.

Ten slotte zette Stepanida de samowar op tafel en ter ere van de gasten waren er bosbessen in honing, aardbeiën in suiker en aalbessen in stroop gekookt.

Na het avondeten, toen de schoondochter de tafel had afgeruimd, zei Stepanida: „Ik kan niet stilzitten, vooruit dochterlief, we gaan touwdraaien.”

„Alweer die stroppen”, liet Wasili zich ontvallen. Hij was nog steeds uit zijn humeur over het geroddel over de onderwijzeres.

„Wat heb jij tegen touwdraaien?”

„Alleen dit, moeder, dat het uit andermans schors wordt gedraaid! Jullie bidden tot God, maar de schors haal jullie stiekem uit andermans bos weg.”

Wasili wist, dat hij overbodige woorden sprak, maar hij was nu eenmaal rechtlijnig van karakter en werd daardoor soms grof. Als steeds in dergelijke omstandig-

heden, wilde hij zich beheersen, maar hij kon niet, en zijn zwarte ogen flikkerden onrustig van ergernis over zichzelf en over Stepanida.

Stepanida's gezicht betrok; ook zij wilde geen ruzie, maar ze kon niet toegeven.

„Er bestaan geen eigen en andermans bossen; het bos is van God.”

„De kool in uw tuin is ook van God. Maar als er eens iemand zonder te vragen die kool zou aanraken, wat zou dát een geschreeuw geven!”

„Bomen zijn niet geplant, en de bosgrond is niet omgespit. Gun jij je vader en moeder dat beetje lindenbast niet?”

De broers en de vader zwegen. De schoondochter wierp er haastig tussen in: „De schors wordt toch afgeschild, als wij het niet doen, doet een ander het. Blijft het niet hetzelfde, wie het doet, wij of een ander?”

Bij deze woorden grijnsde Pjotr en wierp een eigenaardige, scherp onderzoekende blik op zijn vader. De oude vertrok geen spier van zijn gezicht, zijn ogen verborgen zich onder zijn wenkbrauwen.

„De mensen willen toch iets bijverdienen”, ging de schoondochter voort.

„Om zo te zien, hebben jullie dat niet erg nodig”, antwoordde Wasili.

„Maar gaat het ons al zo lang goed? Ons leven was tot dusver ook geen botertje tot de boom! Hoelang is je vader nu molenaar? De hele oorlog heeft hij in de paardenstal rondgehangen.” Stepanida's woorden troffen Wasili als een zweepslag.

„Is zij er zich van bewust, wat ze zich daar heeft laten ontvallen?”

Onverwachts schoten hem de bedekte toespelingen te binnen, die hij gehoord had. Het bloed steeg hem naar het hoofd. Hij kon niet blijven zitten en sprong zo heftig van tafel op, dat zijn stoel met veel lawaai omviel. Zon-

der zijn woorden to overdenken zei hij: „En wat wil dat zeggen, dat hij molenaar is? Zijn de dagtaken in de paardenstal en in de kolchosmolen niet hetzelfde?”

Er trad een zwijgen in, zo gespannen, dat Wasili het ademen van zijn vader en het tikken van de klok hoorde. Finogen boog het hoofd en Anfisa was bij de tafel bezig. Alleen Pjotr legde zijn werk neer om zijn vader en Wasili met onbedwingbare nieuwsgierigheid aan te staren.

Stepanida ging rechtop zitten: „Wat wil je daarmee zeggen? Wil je rechter over je vader en moeder zijn? Dank ons liever op je blote knieën, dat we ons in het jaar '42 hebben afgebeeld om je kinderen te eten te geven!”

Wasili hoorde nauwelijks, wat zijn stiefmoeder zei. Zijn gedachten wentelden als een molenrad door zijn hoofd.

„Een nieuwe wandspiegel, drie soorten compote bij de thee!... Een nieuwe schutting. Daarbij had de dagtaak het laatste jaar maar weinig opgeleverd! Hoe laat zich dat rijmen?”

De vader stond op en trad op Wasili toe. Zijn gezicht was niet toornig of gekrenkt, alleen maar afgetoofd, klagelijk en hulpeloos. Met een als voor een lange scheiding versterkte liefde keek Wasili in het gerimpelde gezicht en dacht: „Vader, voor wie de enige vreugde in het leven werken is. Zelf heeft hij zo geleefd en ons het voorbeeld gegeven. Wat gaat hij nu zeggen? Zal hij mij het huis uitjagen voor die onverdiende krenking? Of wie weet nog erger... wie weet?... Ben ik zijn rechter?”

De dunne lippen van zijn vader bewogen zich, maar er kwam geen geluid uit zijn mond.

„Wat willen jullie eigenlijk?” mengde Finogen er zich met luide stem in. „Vader is haast zeventig en werkt zonder rust. De hele molen heeft hij eigenhandig verbouwd. In de kolchos is hij algemeen geacht en is men hem ter wille. Hoe kun je het over je hart verkrijgen.”

Er kwam een buurvrouw de kamer binnen. Wasili haalde verlicht adem.

Er was weer vrede; het gezin hield zich aan de ongeschreven, maar onverbreekelijke wet: de vuile was binnenshuis doen.

Wasili en Awdotja namen afscheid. In het voorhuis struikelden ze over een rol touw, Wasili schopte er woedend tegen: „Je hoeft maar een eind van zo'n strop aan te pakken of je bent er helemaal in verward, een noodlot.”

's Nachts kon hij lang de slaap niet vatten: „Hoe diep heb ik vader gekrenkt! Gelukkig, dat ik niet alles, wat ik dacht, ook hardop gezegd heb. Ze hebben me ook zó begrepen. Maar waarom ben ik er over begonnen? Ze houden hun bedrijf op de been, dat is alles, en uit pure nijd zeggen de mensen hatelijkheden. Finogen werkt in de houtvesterij, vader en Anfisa in de kolchos. Dan de moestuin nog en het vee en Stepanida, die als geen ander de koopwaar van de hand weet te zetten. Alleen al voor haar uiterlijk betalen ze haar driedubbele prijzen. En daarbij timmert de hele familie en maakt meubelen en schoenen. Niemand zit er ook maar een minuut met lege handen. Waarom zouden ze het dan ook niet goed hebben?”

Deze overweging kalmeerde hem, maar niettemin kon hij de slaap niet vatten. In het donker hoorde hij de kleine Doenjasjka smakkende geluidjes maken. Om hem heen was alles rustig en stil. Alleen Wasili's hart vond geen vrede, en zijn gedachten kwamen niet tot rust.

Van de avond, die ze bij zijn ouders hadden doorgebracht, bleef een wrange nasmaak over, terwijl de verachtelijke, bittere woorden van Ljoebawa, die hem terechtgewezen had, hem om de een of andere reden goed deden. „Ons leven lijkt zo eenvoudig, maar is het niet, en je komt er ook niet gemakkelijk achter, wat verkeerd

is en wat goed. Ik ben bij mijn vader op bezoek gegaan, om uit te rusten, maar ik ben met zo'n bezwaard hart teruggekomen, dat ik beter geen voet over de drempel had kunnen zetten. Gister heeft Ljoebawa mij scherp terechtgewezen, en ik ben er haar nog dankbaar voor bevendien. En waarom gaan mijn gedachten, als ik aan Ljoebawa denk, steeds naar Petrowitsj uit? Wat die toen gezegd heeft, is uitgekomen. Ik had zijn woorden ter harte moeten nemen, dan waren me die scherpe woorden van een boerin uit m'n eigen kolchos bespaard gebleven!"

Zuchtend draaide Wasili zich in zijn bed om en om.

„Slaap je niet, Wasili?" vroeg Awdotja zacht. „Is je kussen misschien niet goed opgeschud? Neem het mijne maar."

„Wat kan mij dat kussen schelen? Ik heb andere zorgen", dacht Wasili, en hij antwoordde kort aangebonden: „Het gaat ook zo."

Beiden zwegen een poosje, toen begon Awdotja opnieuw: „Wasja, in de kalverstal moeten nieuwe planken gelegd worden..."

„Het gaat op het ogenblik niet om de kalverstal, dat heeft de tijd..." antwoordde Wasili, geërgerd dat zijn vrouw hem afleidde van het grote, gewichtige, dat hem geheel in beslag nam. Zijn gedachten tastten als voelhorens nu eens naar de ene, dan weer naar de andere kant. Hij moest het om hem heen borrelende leven niet alleen in al zijn gecompliceerdheid begrijpen, maar het ook in de juiste banen leiden: „Mijn taak is het, de kolchos in de rechte koers te sturen en dat terwijl ik mijn eigen koers nog niet precies heb vastgesteld. Wat moet ik doen om te maken dat de mensen mij volgen, zonder dat ik tegen ze schreeuw en ze verwijten maak? Hoe kan ik met hen gemeenschappelijk de lijn van de Partij door trekken? Werklust heb ik genoeg, maar het mankeert me aan ervaring."

Hij herinnerde zich de jaren vóór de oorlog, toen Afanasi Loekitsj en andere communisten in de kolchos werkten. Toen bestond er een eendrachtige partijorganisatie, hecht aaneengesloten als een familie.

„Als Boejanow maar gauw komt”, dacht hij. „En Petrowitsj wilde nog een derde communist sturen. Dan stichten we weer een partijorganisatie, en dan wordt een gedeelte van de last van mij afgenomen. Alleen, wie zou die derde zijn? Als dat maar een zakelijke, ervaren man is! Zo gauw het partijwerk op gang komt, zal het ook met het bedrijf beter gaan. In een of twee jaar zullen we een normale kolchos hebben met een kern van communisten en komsomolsen en met een partijloos actief, zoals het hoort.”

Door deze gedachten aan de toekomst getroost, begon Wasili juist in te slapen, toen hij naast zich zonderlinge, onsamenhangende geluiden hoorde. Hij luisterde. Awdotja's adem ging onregelmatig.

„Huilt ze misschien?” Hij ging rechtop zitten en streek een lucifer aan. Haar ogen waren nat, maar ze kneep ze dicht en wreef ze en deed, alsof ze net wakker was geworden.

„Wat heb je?” vroeg hij.

„Niets, ik was juist ingeslapen”, antwoordde zij haastig.

Ze had zonder twijfel gehuild en wilde niet, dat hij het zag.

Hij blies de lucifer uit en ging weer liggen en dacht: „Waarom huilt ze? Ik heb haar alles vergeven, eens en voor al vergeven, zonder het minste verwijt, zonder een enkel boos woord. Waarom moet ze dan huilen? Treurt ze nog om Stepan? Denkt ze nog aan hem? Ach, die vrouwen! Jij tobt je af met de kolchos, jij weet niet, aan welke kant je beginnen moet, hoe je de wagen uit de modder moet trekken, terwijl zij maar één ding in haar hoofd heeft: tranen vergieten om haar minnaar!... Als

ik haar nu had uitgescholden of haar over het verleden had uitgehoord!... Maar ik heb alles verdragen... Alles stilzwijgend voor lief genomen!... Nee, en zij huilt!..."

Hij wierp zich op zijn andere zij en schoof naar de uiterste rand van het bed.

Hoofdstuk IV

HAGEDISJE

In de tijd toen Wasili Bortnikow nog maar pas beroemd was als tractorist, was er een klein nest van een jaar of veertien, dat zich altijd tussen de volwassen jongens en meisjes van het dorp indrong, als ze 's avonds op de weide bij de rivier de Oesta bij elkaar kwamen om zich te vermaken. Of er nu verstoppertje of kat-en-muis gespeeld werd of alleen maar gedanst, altijd zat dat kleine ding er tussen en lachte harder en rende vlugger dan al de anderen. Plotseling kwam ze als een wervelwind van achter de donkere dennen vandaan, greep een vriendin om het middel, wierp haar in het gras, kietelde haar, proestte van het lachen en verdween, als door de nacht verslonden, om het volgende ogenblik, behendig als een zwaluw, over de wei te flitsen, lachend en schreeuwend, met een vreemde muts in haar hand, terwijl iemand haar achterna zat en riep: „Awdotja, kleine heks, geef me mijn muts terug!”

Dan vormden zich paartjes, men hoorde gefluister en het onderdrukte gegichel van de meisjes, want de voornaamste bekoring waren de nachtelijke wandelingen langs de rivier, onder gedempte woorden en verstolen kussen, liefdesverklaringen en scènes van jaloezie. Alleen het meisje bleef onberoerd door al het minnespel om haar heen. Zij had daar nog geen behoefte aan.

Vederlicht, als betoverd door de met sterren bezaaide nachthemel, door de geur van de pijnbomen en de koele

vocht van de rivier, holde ze rond, even zorgeloos en onbekommerd als de tierelierende oeverzwaluwen bij zons-
ondergang boven de rivier, die nu eens omhoog schoten,
dan weer naar beneden gleden en zich in de wijidheid van
het luchtrijk, in de snelheid en in de onstuimigheid van
hun vlucht verheugden.

Wasili wierp een droge pijnboomtak op het vuur, de
vonken stoven omhoog. De jongens begonnen over de
vlammen heen te springen, terwijl de meisjes toekeken.
Plotseling begonnen ze te schreeuwen: „Doenjasja, je
zult je branden! Almachtige God! Houd haar toch tegen!”

Maar het meisje rende, terwijl haar hoofddoek van
haar blonde haar gleed, met kwieke stapjes op het vuur
toe, zette zich met een vermetel „hup” voor de sprong
af en vloog als en pijl uit een boog over de vlam heen.
Alleen haar witte hoofddoek viel in het vuur en huppelde
door de wind gegrepen als een dwaallicht, dat spoedig
was ingehaald en geblust, over de weide.

„Je springt behendig, meid!” Wasili wilde haar op-
vangen, maar ze ontglipte hem, wendde zich lachend om
en ontsnapte in het kreupelhout.

„Hagedisje!” zei Wasili, toen hij haar nakeek.

Er was een jaar verstreken. Bij het oogstfeest werden
de kranigste lui van de kolchos en van het MTS gehul-
digd.

Wasili stond op zijn tractor met het vaandel van het
district in zijn hand en hield een redevoering.

De hele tractor was met trossen lijsterbessen versierd.
Een fel rood bosje hing van Wasili's muts af. De jonge
man stond aan de rand van het onafzienbare veld, dat
door hem was omgeploegd en dat nu met het smaragd-
groene tapijt van het winterkoren bedekt was. Hij stond
daar onder de vandelns, wier zwaaiende, zijden kwasten
nu en dan langs zijn wangen streelden. Hij voelde de
blikken van honderden ogen op zich gericht en rekte zich
trots uit:

„Hier ligt het, ons land! Als een zijden doek ligt het daar één en ondeelbaar uitgestrekt! Verdwenen zijn de afscheidingen, de grensstenen, geen lappendeken! Het is één geheel, zoals ons leven! Ondeelbaar als ons aller lot, kameraden!”

Iedereen luisterde met aandacht, maar onder de honderden ogen, die aan hem hingen, zag hij steeds maar één paar wijd open, glanzende ogen met een blijde en gespannen uitdrukking.

Nadat Wasili zijn rede had beëindigd, klom hij van de tractor af, beantwoordde de gelukwensen, de grappen en de vragen en dacht ondertussen: „Wie heeft me toch zo aangestaard? Ah, daar zijn ze weer, die ogen! Waarachtig, het is het Hagedisje!”

Het meisje was nog net zo slank als het vorige jaar, maar haar ovale gezichtje met de tere, nog kinderlijk-vage trekken, maakte een rijpere indruk, en haar houding was bezadigder. Rustig zat ze tussen haar vriendinnen.

Toen het feest in volle gang was en de harmonica in alle toonaarden juichte en dreunde, ging iedere jongen bij zijn meisje zitten.

Ook Wasili moest zich nu eigenlijk onder de talrijke meisjes, die hem blikken toewierpen, een partner zoeken, maar het was hem zo licht en vrolijk te moede, dat zijn zinnen niet naar flirten stonden. „Je praat een minuut met één van hen, en ze zal een heel jaar naar je smachten! De koekoek zal ze halen!” Hij drong zich door een groep jongelui heen, liep op het meisje toe en vroeg schertsend, terwijl hij aanstalte maakte naast haar te gaan zitten: „Jij zult me toch niet wegjagen, Hagedisje?”

Ze werd vuurrood. Hij ging naast haar zitten en maakte haar de hele avond voor de grap het hof. Dat legde hem geen verplichtingen op. De kleine was nog te jong. Iedereen begreep wel, dat hij maar een grapje maakte, en hij voelde zich onbezorgd en vrolijk.

Het meisje danste uitstekend, en toen hij vermoeid in

het gras ging liggen, zong ze met haar dunne, maar zui-
vere en heldere stemmetje liederen voor hem.

Hij kustte haar niet eens ten afscheid en ging met een
onbezwaard geweten naar huis.

Sedert dien danste hij nu en dan met het Hagedisje,
bracht hij haar naar huis en maakte haar uit scherts het
hof. Zag hij haar enige tijd niet, dan miste hij haar lied-
jes en haar van gelukkige verwachting schitterende ogen.

Zo troffen ze elkaar die winter dikwijls, en die zomer
bracht het toeval hen bij het werk op het land weer sa-
men. Ze werkte onvermoeibaar en bleef helemaal niet bij
de volwassenen achter. Wasili wende aan Doenjasja, hij
had een geborduurde tabakszak en dito zakdoeken van
haar. Wat hem er niet van weerhield om met andere meis-
jes te flirten.

Naar Doenjasja ging hij om uit te rusten, om naar
haar zingen te luisteren en zorgeloos onder de sterrenhe-
mel op de weide te liggen.

Dat duurde zolang tot een buurvrouw tegen hem zei:
„Je hebt dat meisje volkomen behekt; ze sluipt voort-
durend om je huis heen.”

„Wie bedoel je eigenlijk?” glimlachte Wasili.

„Nou, Doenjasja Ozerowa natuurlijk.”

„Doenjasja? Dat is toch geen meisje, dat is toch maar
een kind!”

„Meisjes van die leeftijd hadden vroeger al kinderen.
Kijk haar maar eens goed aan, 't is al een echt vrij-
stertje!”

Dit gesprek verontrustte Wasili. Hij had wel begre-
pen, dat Doenjasja erg op hem gesteld was, maar dat
toch nooit ernstig opgevat. Maar nu hij er ernstiger over
nadacht, begreep hij, dat hij te ver was gegaan. Hij be-
sloot er meteen een eind aan te maken.

Toen hij het meisje een volgende keer na een avond-
wandeling naar huis bracht, zei hij: „Nu, Doenjasja,
vaarwel, we gaan niet meer samen wandelen.”

Ze keek hem geschrokken aan en zei: „Waarom niet, Wasja?”

„Je bent nu te groot om mee te spelen, maar te klein om mee te vrijen, en ik ben ook nog niet van plan om te trouwen.”

In het maanlicht zag hij, hoe haar gezichtje spits werd en als versteende. Hij verwachtte, dat ze in tranen zou uitbarsten, hem om de hals zou vallen, en hij voelde zich schuldig, want hoewel hij wist, dat ze dol op hem was, hij wilde er geen ernst mee maken en zich geen zorgen op de hals halen.

Toen hij nu haar strakke gezicht en haar grote, vochtige ogen zag, zocht hij naar woorden om haar te troosten en zich te rechtvaardigen. Maar zij vergoot geen enkele traan, had geen enkel verwijt. Met gebogen hoofd zei ze beheerst: „Goed, als het er zo mee staat, dan tot weerziens, Wasili Koezjmitsj”, en langzaam klom ze de stoep op.

Wasili stond er beteuterd bij. Hij nam niet voor de eerste maal afscheid van een meisje, maar zo'n beheerste waardigheid had hij nog nooit gezien.

Op de weg naar huis dacht hij verontrust en beschaamd: „Ze is werkelijk geweldig! Helemaal niet haatdragend, maar verstandig, en ze toont karakter, ondanks haar jeugd!”

Een maand later dichtte een van de afgescheepte aanbidders van Wasili, die op de verkeerde jaloers was, uit wraak een beledigend spotversje op Awdotja en Wasili. Dat liedje deed de ronde door het dorp.

Wasili, die van harte medelijden met Awdotja had, ging naar haar toe. Die ontmoeting zou hij niet licht vergeten. Het was een mooie avond. De zomerhemel stond in licht-roze gloed. Awdotja kwam juist de stoep op met een sikkeltje in haar hand; ze was net van het land thuis gekomen.

Hij riep haar, en ze draaide zich geschrokken om, de sikkel viel uit haar hand, en ze verbleekte en leunde met half open mond tegen de deurpost. Op haar kinderlijke gezichtje lag zoveel droefheid en onschuld, dat Wasili er door in het hart gegrepen werd.

„Scheldt je moeder op je, Awdotja?”

„Nee... Ze heeft medelijden met me...”

Wasili begreep, dat hij als volwassen man met verantwoordelijkheidsgevoel verplicht was het meisje tegen de laster in bescherming te nemen. Een gevoel van schuld drukte hem. Hij was gewend onbesproken voor de mensen te staan.

Onder de invloed van het ogenblik zei hij, zoals dat zijn manier van doen was, kort en bondig: „Wel, Doenjasja... Als het dan al zover is, dat ze fabeltjes over ons vertellen... Als het niet anders kan, dan zal ik niet afzeggen... Ik vraag je, als je wilt. Onze tijd zal komen, en we trouwen...”

Toen hij dat gezegd had, schrok hij van zijn eigen woorden. Als ze hem nu eens aan zijn woord houdt? Dan is het uit met het vrije leven!

Ze schudde het hoofd en zei: „Als je van me hield, Wasili, zou me dat geklets niets kunnen schelen. Als je van me hield, zou ik geen ogenblik aarzelen. Maar als je niet van mij houdt, waarom zou ik dan trouwen? Ik heb geen verdriet omdat de mensen van me kletsen, maar omdat...” Zonder de zin af te maken, bukte ze zich naar de sikkel om haar tranen te verbergen. Ze hing de sikkel zorgvuldig aan de leuning van de stoep, haalde diep adem en keerde zich toen eerst naar hem om:

„Ga nou, Wasja...”

En weer ging hij weg met een onbegrijpelijk gevoel van onrust, schuld en bewondering...

Het MTS werd naar een naburig dorp verplaatst, Wasili reed weg en zag Doenjasja geruimen tijd niet meer.

Als hij andere meisjes ontmoette, dan vergeleek hij

ze onwillekeurig met haar en dacht verbaasd: „Doenjasja bevalt me toch beter.”

Zijn dolle jongenstijd was voorbij. Hij was rijper geworden, en avondwandelingen, liedjes en meisjeszuchten hadden hun bekoring voor hem verloren.

Op een dag zei een vriendin van Doenja hem: „Weet je het al? Doenjasja is beroemd geworden! Ze heeft achthonderd centenaars aardappelen per hectare geoogst en in de hoofdstad van ons district heeft ze een voordracht gehouden! Zevenhonderd dagtaken hebben ze met haar afgerekend en met haar moeder en haar jongere zuster bovendien nog vierhonderd! Vier ton koren hebben ze naar haar huis gereden! Hun foto's komen in de krant! En hoe die Doenjasja opgebloeid is en knap geworden! Je herkent haar niet meer! Ze stikt in de aanbidders!”

„Nou en?”

„Ze wil niet. Ze geeft ze allemaal een blauwtje. Fjodor Petrow heeft het al twee maal geprobeerd. Ze heeft hem ronduit gezegd: „Fedjoesja, hoe kan ik nou met jou trouwen, als ik van een ander droom?”

Wasili besloot Doenja te schrijven.

„Jouw dromen zijn mijn dromen”, schreef hij. „Kom bij de pijnboom, waar we elkaar vroeger altijd ontmoetten.”

Hij was er eerder dan zij en ging in het gras liggen. Hoe zou ze naar hem toekomen? Met verwijten, wantrouwen, bekommerd, met de oude krenking in haar hart, met een vloed van tranen? Zou hij haar moeten troosten en overreden? Als ze huilde, was dat zijn schuld en haar goed recht. Of zou ze zwijgzaam zijn en terughoudend? Of komt ze toegewijd, zachtmoedig?

Langs de bosrand fladderde haar jurk. Ze liep niet, maar ze vloog. Ze kwam aangerend van top tot teen in het nieuw gestoken en met zo'n stralend gezicht, alsof er geen krenkingen, geen maanden van eenzaamheid en smachten achter haar lagen.

Geen spoor van twijfel, van verwijten of van tranen. Zo vol vertrouwen en open voor de vreugde speelde en zong ze, dat Wasili de keel werd toegesnoerd. „Zo'n meisje krenken is hetzelfde als een kind slaan”, dacht hij, terwijl hij haar liefkoosde.

Enkele weken van geluk deden Awdotja's schoonheid zo opbloeien, dat iedereen in de kolchos er verstomd van stond.

Wasili's verhouding tot haar veranderde. Hij verviel in een onhandige hartstochtelijkheid, die haar beangstigde, maar die ze geduldig verdroeg. De schoonheid en de toegewijde van het meisje hadden zo'n aantrekkingskracht op Wasili en wonden hem zo op, dat hij op zekere dag, schijnbaar terloops, maar met een vorsende blik op zijn vaders gezicht, lachend zei: „Je moet me toestemming geven om te trouwen, vader, vóór ik een braaf meisje verleid.”

„Spreekt je geweten dus nog, ongelovige heiden?” verwonderde Stepanida zich, droogde haar handen af en zette zich aan tafel. „Je vrijt naar Doenjasja Ozerowa?”

„Juist.”

Op de bruiloft sprak Wasili ijverig de fles aan en omarmde ongeduldig zijn bruid.

Toen Awdotja de slaapkamer binnenging en op de bedrand ging zitten, klopte haar hart zo luid, dat ze het zelf duidelijk kon horen. Sedert het ogenblik, waarop ze Wasili onder de vaandels op de met lijsterbessen versierde tractor had gezien en zijn vlamme, ongewone rede had aangehoord, was haar leven één enkele gelukkige verwachting geweest. Ze wist zelf niet, waarop ze wachtte. Het een of ander wonderlijke leven, waarin zich alle krachten van de ziel zouden kunnen ontplooien, stond haar voor de geest. En Wasili was de man, de allerbeste, eeuwig beminde man, met wie ze zich opmaakte zo'n le-

ven te beginnen. Tot dusver was hun samenzijn alleen maar vreugde geweest. En toch leek het haar de voorbode voor iets groters en mooiers. Wanneer zou het beginnen, wat was het, hoe was het? Wat voor woorden zou hij haar toefluisteren, wat voor geheime schatten had hij nog voor haar verborgen? Wat voor gestalte zou haar leven van dit ogenblik af aannemen?

Hij kwam binnen en sloot haar in zijn armen. . .

„Doenjasja, eindelijk! . . .”

De vorstige morgen steeg helder en kil omhoog. Ze lag onbeweeglijk en durfde zich niet verroeren, want ze had het gevoel, dat ze de slaap van haar man moest beschermen. Met een liefdevolle blik keek ze naar zijn gezicht, behoedzaam om hem niet wakker te maken speelde ze met zijn lokken en streek met haar vingertoppen heel zacht over zijn wenkbrauwen en wimpers.

„Awdotja, jonge vrouw, wordt het geen tijd om op te staan?” riep Stepanida, niet onvriendelijk, maar streng door de deur.

Doenja sprong uit bed, kleepte zich aan en ging naar de keuken.

„Voer de varkens, jonge vrouw”, beval Stepanida met een onderzoekende blik op haar schoondochter.

Dat was ritueel, een proef.

Stepanida had geenszins de bedoeling de jonggetrouwde vrouw dadelijk in het werk te betrekken, maar ze wilde haar op de eerste dag te verstaan geven, dat ze niet in huis gekomen was om aan de gedekte tafel te gaan zitten, maar om te werken, en dat Stepanida de baas in huis was. Het kwam er voor haar op aan de volgzzaamheid en de werklust van de jonge vrouw direct op de proef te stellen.

De haast, waarmee Awdotja naar de voeremmer greep, stelde Stepanida geheel gerust. Daarom werd haar

toon dadelijk veel vriendelijker: „Goed zo, ik geloof dat je nog niet helemaal uitgeslagen bent. Hier, ontbijt maar eerst en ga dan maar weer liggen. Het vee zal ik zelf wel voeren.”

Ze zond Awdotja naar de slaapkamer terug.

Doenja lag opnieuw bij haar man, maar het was al niet meer hetzelfde, de vreugdevolle verwachting was verdwenen. De jonge vrouw verwachtte ieder ogenblik een nieuwe oproep of bevel.

Stepanida had haar doel bereikt. Awdotja voelde van het eerste ogenblik af, dat ze in een vreemd huis, bij een vreemde moeder leefde, die haar niet zou toestaan de handen in de schoot te leggen.

Sindsdien was haar leven niet gemakkelijk geweest. Het leek haar of ze in een andere wereld was verplaatst, een wereld, die door Stepanida's stevige handen van de gewone, vertrouwde geheel werd afgegrensd.

„Je hoeft niet meer in de kolchos te werken; er is hier in huis genoeg te doen”, verklaarde Stepanida meteen al de eerste dag.

Het viel Doenja zwaar het werk in de kolchos, waaraan ze gewend was en waarvan ze hield, op te geven, maar ze wilde haar schoonmoeder niet meteen al tegen spreken en geen tweedracht zaaien in de familie van haar man. Ze onderwierp zich dus en raakte volkomen onder de plak van Stepanida. Wasili kwam zelden thuis. Stepanida legde de hele last van de huishouding op de schouders van Awdotja en ging haar geliefkoosde handelszaken na en zwierf over de markten.

De ene dag ging voorbij als de andere. Alleen de geboorte van een kind onderbrak haar eentonig bestaan. Doenja verzorgde haar kind, deed de huishouding, zowel die van haar zelf als die van haar schoonouders, voerde het vee en bewerkte de moestuin. Ze werkte zonder ophouden en was blij met iedere lof, die men haar toezwaaide, maar die kwam niet al te dikwijls.

De mannen bleven dagen lang van huis en bemerkten helemaal niet, hoe ze zwoegde. En Stepanida, die bang was haar te verwennen, prees haar zelden, waar ze bij was. Alleen achter haar rug roemde ze haar „dierbaar schoondochtertje”.

Zo vergingen Awdotja's dagen in werk en eenzaamheid. Ze voelde zich niettemin gelukkig. Ze bezat de zeldzame gave om gelukkig te zijn, zoals alleen mensen met een rein geweten en werklust dat kunnen. Een glimlach van haar dochttertje, een zonnestraal op de bevroren ruiten, een mooi bruin gebakken brood, en haar gezicht lichtte op. Dan zong ze met haar tere, vibrerende stemmetje, terwijl ze het voer voor de koeien klaarmaakte.

En wanneer zich op de drempel het glimlachende gezicht van Wasili vertoonde, rood van de kou, en hij met zijn berijpte snor haar lippen beroerde en zijn dochttertje op z'n arm nam, dan bestond er op aarde geen gelukkiger vrouw dan Doenja.

De zwaarste arbeid verrichtte ze met dezelfde vreugde als waarmee ze vroeger op de oeverweide bij het vuur gespeeld had.

„Nu gaan we de drempel opwrijven, dan gaan we de lopers uitkloppen, de biggen voeren, en dan gaan we de moestuin begieten”, vertelde ze onder het aandweilen van de vloer aan haar dochttertje, alsof haar wie weet wat voor plezierige en leuke dingen te wachten stonden.

Maar toen maand na maand verliep, begon haar vreugde allengs te verwelken, zoals een bloem op een schnale bodem verwelkt.

Op een keer was ze in de tuin aan het aardappel-rooien. Ze was alleen thuis. Stepanida was met groente naar de markt, de mannen waren vroeg in de morgen naar hun werk gegaan, en het kind was bij Awdotja's moeder.

Er viel een fijne motregen, de wind rukte aan een eenzame lijsterbes, waarvan de bloesems al lang waren af-

gewaaid. Doenja herinnerde zich hoe ze aardappels had gerooïd, toen ze nog leidster van een akkerbouwgroep was.

De meisjes hadden zich over het hele veld verspreid. Midden op de akker lagen bergen aardappels, en daarboven, op de tak van een grote wilg, zat Tamara, een scholiere, als telster. Ze had van een krant een megafoon gerold en riep over het hele veld: „Luisteren jullie: Katja en Natasja brengen al de honderdste mand, en Maroesja heeft er nog geen tachtig!”

Het was koud, maar van het werken hadden ze het zo warm, dat ze allemaal hun gewatteerde jakken hadden uitgegoid. Van tijd tot tijd stak een meisje een hele aardappelstruik omhoog met alle zware knollen er aan en riep hard: „Meisjes, kijk eens hoeveel er aan deze zitten!”

Pioniers zochten met hun leidster meteen de pootaardappels er uit om die dadelijk naar de zolder te kunnen brengen. Ze zaten in een kring en zongen vrolijk:

„O, aardappel, wat smaak je lekker!”

De voorzitter van de kolchos en de agronoom van het district kwamen kijken en waren er verwonderd en verheugd over, dat Awdotja, die nog zo jong was, met de groep, die zij leidde, een zo ongehoord hoge opbrengst had bereikt. Men overlaadde haar met gelukwensen, en ze merkte heel goed, dat iedereen met trots en welgevallen naar haar keek, hoewel ze alleen maar een oude hoofddoek droeg en de modder niet alleen aan haar handen maar zelfs in haar haar kleefde.

Toen de normale werktijd om was, wilde niemand naar huis, maar allen bleven doorwerken tot het te donker werd. Eerst in de schemering reden ze op de laatste vrachtauto met aardappelen naar huis. Onder het rijden zongen ze liederen, en toen de wagen voor het kantoor van de kolchos stopte, kwamen allen, die daar aanwezig waren, kolchosboeren, de voorzitter en de agronoom van

het district, op de stoep en noemden de meisjes geksche-
rend „aardappel-activisten”.

Ja, het leven was toen vol vreugde en vrolijkheid! En nu? . . . Het waren dezelfde aardappelen, en ook de oogst was niet slecht, en toch was het zo heel anders. O, die stilte van de verlaten boerderij! Zo nu en dan loeide in de stal de koe Boerjonka en begonnen op het erf de ganzen opgewonden te snateren. Het tuinhek was als de tralies van een kooi, en er was niemand, waar je een woord mee kon wisselen. Dezelfde aardappelen. . . en toch niet die. Die waren sappig, groot, je zou er rauw in bijten. Vroeger was het pleziering om ze aan te pakken, alsof ze door de handen, de blikken en de liederen van de meisjes geliefkoosd waren. Maar wie was er hier nu blij met deze aardappelen? Wasili keek er niet naar om; hij had andere dingen aan zijn hoofd. Stepanida en Finogen zaten 's avonds uit te rekenen hoeveel geld de nieuwe oogst boven de verwachting zou opbrengen. Alleen de oude wist Doenja's werk naar waarde te schatten en betastte liefdevol en voorzichtig met zijn zwarte handen de gerooide aardappelen. Hij was precies als zij, hij hield van het werk, kende de vreugde over goed werk en zag daarin de zin van het leven.

Doenja strekte een ogenblik haar rug en keek over de aardappelakker: „Tot vanavond heb ik nog genoeg te doen. . . tot vanavond zal ik dus alleen in deze kooi zitten. . . Misschien komt moeder met de kleine Katjoesja. . . Dat zou in ieder geval een verzetje geven! . . .” Ze ging verder met rooien.

Het eindeloze werken in eenzaamheid, alleen maar om het haar schoonouders naar de zin te maken, bedrukte haar, en dat Wasili meer en meer van haar vervreemdde, kwelde haar nog meer.

Oppervlakkig bezien was alles in de beste orde. Hij verdiende goed, bracht zijn hele loon naar huis, dronk niet meer dan een ander, was zijn vrouw trouw en hield van zijn kind. Het gezin kon als een voorbeeld gelden.

In werkelijkheid echter had het huwelijk hen niet nader bij elkaar gebracht, maar was er een verwijdering ontstaan. Wasili werd geheel in beslag genomen door zijn werk in het MTS. Soms kwam hij maanden niet thuis. Als hij dan thuis kwam, bracht hij geschenken voor haar mee en was lief voor haar, maar... ze hadden elkaander niets te vertellen. Hij verveelde zich bij zijn vrouw, hij kon niet thuis blijven zitten en wilde zo spoedig mogelijk weer „onder de mensen zijn”, op zijn werk, in het kantoor van de kolchos of eenvoudig bij goede vrienden.

Af en toe nodigde hij ook kameraden uit, tractoristen en Tosja Boezykin, de mechanici van het MTS, met zijn vrouw.

Awdotja lette in het bijzonder op dit paar, alsof zij vreesde in hun verhouding de toekomst te zien van haar eigen leven.

Iedereen in het district herinnerde zich hoe Tosja vroeger een vrolijke heethoofd was geweest, die het werk altijd vlot afging. Hij kreeg gelegenheid om in de stad te gaan studeren, maar zijn vrouw, Malanja, begon te huilen en liet hem niet gaan. Ze was weinig aantrekkelijk, onhandig in het werk, bekrompen en leefde, nu ze een man als Tosja aan de haak had geslagen, in eeuwige vrees en verwachting, dat hij haar in de steek zou laten en naar een ander zou gaan. Om hem aan huis te binden, had ze altijd wodka in huis en zette die op tafel, zo gauw hij aanstalte maakte om weg te gaan. Zij wist, dat ze hem zonder wodka niet thuis kon houden en maakte zo langzamerhand een dronkaard van hem, alleen maar om hem te binden. Zo kwam het, dat hij zijn leven lang Tosja bleef en nooit Anton werd.

Hij begon duizenderlei dingen, pakte alles met elan aan, maar bracht nooit iets tot een goed einde. Als hij dronken was, borrelde hij over van grappen en grollen, maar daarna huilde hij, sloeg zich op zijn borst en lamenterde: „Ik weet, dat ik talent heb!”

Als vrolijke drinkebroer, liedjeszanger en harmonica-speler was hij een gevierde gast op alle dansavonden en drinkgelagen. In de voetstappen van de kleine, beweeglijke en vrolijke man dook als zijn onafscheidelijke schaduw steeds de massieve Malanja op. Ze volgde haar Tosja overal, zat de hele avond vlak achter hem, dikwijls zonder heel de avond ook maar een enkel woord te spreken. Als Tosja dronken was, keek hij haar met afschuw aan en zei lijkig: „Jij, zu-ur-deeg! Je hebt mijn leven bedorven!” Ook dan bleef ze zo stom als een vis en keek nog dommer voor zich uit.

Zo zat ze er bij, als een overbodig meubel, niet in staat iemand op te vrolijken of te verdrieten, te krenken of te troosten, zonder iets interessants te vertellen, of op andermans woorden te reageren, kwallig en zonder uitdrukking.

Vol angst bekeek Awdotja dit wezen, dat zichzelf gemaakt had tot alleen maar een aanhangsel van haar man. „Ga ik misschien dezelfde weg op als Malanja?” vroeg ze zich dikwijls af.

Naast Malanja bestond er nog een andere vrouw, naar wie Awdotja met grote aandacht keek, alleen niet met verachting, maar met afgunst.

Als Nastasja Ogorodnikowa, de tractoriste, die in het hele district bekend was, ergens binnenkwam, leefde iedereen op. Zelfs Wasili zette zich in postuur, trok een vrolijk gezicht en draaide met brani zijn snor op. En zij schreed als een vorstin en ging op de ereplaats zitten, alsof dat vanzelf sprak. En dadelijk beheerste ze het hele gesprek.

Ten opzichte van de mannen gedroeg ze zich streng en ongenaakbaar. Ze beschoolmeesterde hen als kleine kinderen, en de mannen waren bang voor haar, luisterden wanneer ze sprak en vleiden haar, als ze opgevrolijkt, zachter en toegeeflijker gestemd was, dan gewoonlijk.

Lang zweeg Awdotja, keek en overwoog, tot ze eindelijk besloot openhartig met Wasili te spreken.

Op een ogenblik, dat haar gunstig leek, begon ze: „Wasili, hoe komt het, dat we zo langs elkaar heen leven?”

„Hoe zo, langs elkaar heen?” Hij keek haar verbaasd aan.

„Je praat nooit met me.”

„Waarover zou ik dan met je moeten praten?” vroeg hij verwonderd.

Helemaal in de war dacht zij: „Ja, werkelijk, 'waarover?’” Maar zij antwoordde: „Met Nastasja heb je toch wel altijd iets te bepraten.” Wasili peinsde en hield het hoofd, zoals dat zijn gewoonte was, een beetje schuin. Hij begreep wel, dat zij dit gesprek niet zonder bedoeling was begonnen, en omdat hij altijd rechtvaardig wilde zijn, wilde hij haar ook naar waarheid antwoorden. Na even nagedacht te hebben zei hij gewichtig: „Nastasja en ik hebben een gemeenschappelijk gesprek.” Hij vond dat de vraag daarmee was afgedaan en zijn antwoord rechtvaardig en billijk was.

Hij ging weg, en zij bleef als aan de grond genageld staan. Korter, wreder en openlijker had men haar niet kunnen zeggen, waarin haar ongeluk bestond. Zij en haar man hadden geen „gemeenschappelijk gesprek”. Dat was 't juist: waarover moest zij met hem spreken? Over de kinderen? Je kunt toch niet eeuwig over kinderen praten? En wat kon je over de koe en de moestuin vertellen? Zo zat ze daar, de spinklos ontgleed haar handen...

Op de witgeschuurde vloer tekende de zon door de ramen vriendelijke vierkantjes van licht. In de bloempotten op de banken langs de muur groeiden weelderig de genaniums. Het was zindelijk, gezellig en behagelijk in de kamer. Awdotja staaide met een afwezige blik voor zich uit: „Wasili is een goede man, als ik het hem vraag, zal

hij wel met me praten, maar zal het een gemeenschappelijk gesprek worden?"

Als Katjoesja zich verveelde, vroeg zij haar moeder: „Moesje, praat eens wat tegen me!"

Wasili zal met haar praten, zoals zij met Katjoesja, uit minzaamheid, niet uit belangstelling. Had ze zo'n soort conversatie nodig?

„Daar zal ik geen genoeg mee nemen! Ik ben geen klein kind! Ik ben Malanja niet! Ik ben haar niet, en Wasili is Tosja niet! Maar waarom gaat het met ons dan net zoals met dat stel? Omdat Wasili en ik in verschillende werelden leven; hij heeft de kolchos, de dorpssoewjet, het district en de Partij, en mijn wereld rijkt maar tot aan de drempel!"

Zij stond op en ging geheel in de war naar het naam. Hel rood, als een vuurbol, was een genanium die morgen opengegaan. Awdotja wilde haar dochtertje de bloem laten zien. Zij had er slag van uit iedere kleinigheid: uit een ontloken bloem, uit gemakkelijk saamgegroeide peentjes of een nieuw hemdje voor het kind een klein feest te organiseren.

„Katjoesja! Kijk eens!..." riep ze opgewekt als altijd, maar bleef opeens steken.

Het meisje kwam op haar toelopen: „Wat is er, moesje?"

De moeder zweeg met gebogen hoofd. „Mijn opgewektheid is niet echt, er is geen feest, geen purpere kleur in mijn leven..."

Ze bedwong zich en glimlachte: „Kijk eens wat een mooie bloem, liefje."

Op een dag kwam Wasili de kamer binnen stormen. Zijn gewatteerde buis stond open en zijn muts stond scheef.

„Is Nastja hier niet geweest?"

„Nee. Wat is er met je aan de hand, Wasili? Wat heb je?"

„Ik zal die schavuit leren! Die zal weten, dat hij een ander zwart gemaakt heeft!” bromde Wasili, zonder op haar vraag te antwoorden. „Als Nastasja komt, zeg haar dan, dat ik naar haar toe ben.” Hij was alweer weg, zonder haar uitleg gegeven te hebben.

Van de bureu hoorde Adwotja, dat de directeur van het MTS Wasili had opgedragen met een vreemde, beschadigde tractor te werken. Wasili had eerst geweigerd, omdat hij goed wilde ploegen. Maar na lang heen en weer praten had hij toegegeven, want de tijd verliep, de bodem droogde uit en een andere tractor was niet te krijgen. De districtsagronoom constateerde de slechte voren en maakte er melding van. De directeur schoof alle schuld op Wasili en beweerde, dat hij tijdens het ploegen dronken was geweest. Voor Wasili dreigde een proces.

Verontrust over het ongeluk, dat haar man getroffen had, voelde Awdotja zich toch gekwetst, dat hij zich in dit moeilijke ogenblik niet tot haar, maar tot een andere vrouw gewend had.

Kort daarna kwamen Wasili en Nastasja het huis binnen.

„Schreeuw niet zo! Wind je niet zo op! Zoek al je eervolle vermeldingen bij elkaar!” commandeerde Nastasja. „Wij rijden regelrecht naar het districts-partijcomité, naar Trofim Iwanowitsj!”

Zij ging op de bank zitten, trok met een gebiedend gebaar het kind naar zich toe en gaf Awdotja's man aanwijzingen, alsof zij de vrouw des huizes was. Wasili keek gehoorzaam naar haar en vroeg gedwee als een kleine jongen. „Moet ik de dankbetuigingsbrief van de kolchos „Morgenrood” ook meenemen, Nastja, of maar niet?”

Geen enkele keer in zijn leven had hij op die toon tegen Awdotja gesproken.

„Neem mee!” beschikte Nastasja. „Bij Trofim Iwanowitsj zal ik het woord doen. Hij kent me en zal me geloven. Nou, ben je klaar?”

„Dadelijk! Ik zal die schooier...!”

„Maak geen herrie, heethoofd! Alles komt in orde!”
Ze stond op en streefde in het voorbijgaan nonchalant
zijn haar. „Vaasje buskruit!... Nu, zullen we gaan?”

Haar streng, gebruid en een beetje pokdalig gezicht
kwam Awdotja bijzonder mooi voor. „Iedere man moet
deze vrouw wel begeren, of hij wil of niet!” dacht zij.

„De kolchospaarden zijn allemaal in gebruik; er is
geen vervoermiddel te krijgen, Nastasja.”

„Dan lopen we! Onder weg kunnen we wel met
iemand meerijden.” Druk pratend gingen ze naar buiten
en vergaten van Awdotja afscheid te nemen.

Zij keek hen met opeen geklemde tanden na.

Het was geen jaloezie, waar ze onder leed: ze kende
Wasili zo goed als Nastasja en vertrouwde beiden. Ze was
deze vrouw zelfs dankbaar, omdat ze haar man zo van-
zelfsprekend en volop gaf, wat ze hem zelf niet vermocht
te geven. Maar bitterder dan naijver en wantrouwen zou
zijn geweest, was het gevoel, dat ze in dit voor haar man
zo moeilijke ogenblik zo hulpeloos was geweest, dat hij
naar een andere vrouw om raad en steun moest gaan;
en dat deze andere hem nader stond.

Dit voorval zou Awdotja haar leven lang niet ver-
geten.

Er volgden dagen van zwijgend gelob. „Wat moet er
van mijn leven worden?” dacht ze. „Wie heeft er plezier
van mijn werk, van mijn inspanning? Zij komt slechts
mijn schoonmoeder ten goede en brengt haar een dui-
zendingje meer spaargeld op. Mij brengt het geen echte
vreugde. Ook Wasili niet. Wat ben ik voor hem? Wat
kan ik voor hem doen? Koolsoep koken, een lekker hapje
bij zijn wodka zetten. Hoe'n erbarmelijk kereltje die
Tosja ook is, van zo'n vrouw zou hij ook bijna wegge-
lopen zijn. En Wasili is Tosja niet. Is het wonder, dat hij
elders zijn fortuin zoekt? Is dat niet mijn eigen schuld?
En waarom zal ik me zelf kwellen en tussen vier muren

hokken? Voor het kind? Wat kan ik voor haar doen? Pap koken en hemdjes wassen? Dat kan ieder kindermisje. Bestaat de moederplicht daaruit? Kan ik haar op het leven voorbereiden, als ik zelf niet weet te leven? Ze zal opgroeien en evenals Wasili om raad en hulp en voor een ernstig gesprek naar vreemden gaan. Ik krijg mijn verdiende loon — een moeder moet een moeder zijn en niet alleen maar een kindermisje, een vrouw moet een echtgenote zijn en niet een keukenmeid. Dat heb ik me zelf berokkend. Maar is dat dan het enige, wat ik kan? Ben ik dan Malanja, dat ik in zo'n lot berust?"

Haar besluit rijpte langzaam, maar werd des te onverzettelijker.

„Wasja”, zei ze op zekere keer bij het avondeten ongevoon vastberaden. „Ik ben besloten weer in de kolchos te gaan werken.”

Hij hief verbaasd het hoofd op: „Hoe kom je daar zo opeens bij? En hoe moet het dan met ons dochtertje?"

„Dat breng ik in de kindercrèche of bij moeder. Net als iedereen.”

„Maar waarom wil je dan werken? En wat voor werk kun je doen? De varkens voeren?"

Voor het eerst voelde ze zich onrechtvaardig en hardvochtig door hem beledigd. Hij zag datgene in haar over het hoofd, wat zij zelf het waardevolste vond. Hij herinnerde zich niet meer, wat ze eenmaal geweest was, haar trots en haar vreugde. Ze was zo gekwetst, dat ze er uit flapte: „Ik... Ik heb in het district een voordracht gehouden! Ik was de beste groepsleidster van de akkerbouw... en jij...!"

Wasili begreep niet, waarom ze opeens zo verbitterd was, dat haar stem door tranen verstikt was.

„Doenjasja, wat heb je opeens? Wat bedoel je?"

Maar zij was haar verwarring weer te boven, en

Wasili zag een geheel nieuwe, veranderde Awdotja voor zich. Hoog opgericht stond ze, met toegeknepen ogen.

„Wat ben jij er voor één, Wasja? En wat voor vrouw zoek jij? Ben jij als die zuiplap Tosja, die van het leven maar twee dingen verlangt: eten en een bed? Maar dan moet ik je zeggen, dat ik geen Malanja ben! Heb jij niet gezien, met wie je trouwde? Ik was in mijn akkerbouwgroep de jongste, maar wie heeft haar groep beter geleid dan ik? Tot op vandaag de dag herinneren zij zich mij in de kolchos! Nee, ik ben geen Malanja, maar een vrouw, die je gelijke is, Wasja! Begrijp je dat?”

„Is dat werkelijk Doenjasja?” dacht Wasili. „Wat heeft ze opeens? O, die vrouwen! Al jaren lang leef ik met haar en ik dacht, dat ik haar kende als de vijf vingers van mijn hand!... En plotseling sta ik voor zo'n raadsel!”

Awdotja, als uitgeraasd, ging verslapt op de bank zitten en vervolgde rustiger: „Wat is er van mij geworden? Voor mijn dochter een kindermisje en voor mijn man een keukenmeid! Ik neem het jou niet kwalijk. Iedereen koopt de kleren, die hem lijken, iedereen kiest zijn eigen lot. Maar de kleren, die ik per vergissing gekozen heb, zijn mij te nauw, Wasja!”

Stepanida, die in de kamer er naast het gesprek had afgeluisterd en begrepen had, wat dat voor haar zou betekenen, kwam als een havik de kamer binnen schieten: „Je bent niet goed wijs, jonge vrouw! Wie moet er dan voor ons gezin koken, naaien en wassen?”

Awdotja wendde langzaam haar hoofd om en keek haar schoonmoeder aan met een blik zo trots en hard, dat haar de woorden in de keel bleven steken.

„Als ik van mijn werk thuis kom, zal ik voor jullie zorgen; dan zal ik koken en naaien en wassen. Ik zal voor alles de kracht en de tijd hebben, moeder.”

Awdotja spande zich zo in om in de kolchos te werken en bovendien haar schoonmoeder, die ze in het harnas

gejaagd had, tevreden te stellen, dat ze in korte tijd helemaal afgejakkerd was. Daarom zei Wasili tegen haar: „Goed is alleen de man, bij wie de vrouw gedijt. Maar jij bent zo vermagerd, als een biggetje bij een slechte boerin. We zullen een huisje kopen en op ons zelf gaan wonen.”

In Januari '41 betrokken ze het nieuwe huis.

Toen Wasili's doodsbericht kwam, kon Awdotja het niet geloven. Het leek haar onbegrijpelijk, dat zij levend en gezond was, terwijl hij niet meer op deze wereld was. Ze hing zo sterk aan hem, dat ze geloofde, dat op het ogenblik, dat hij stierf, ook zij te gronde moest gaan.

„Geloof het niet, vader, geloof het toch niet”, zei ze tegen haar schoonvader. „Ik zou zijn dood in mijn hart hebben moeten voelen. Hij leeft! Ik voel het, ik zie het, ik weet, dat hij leeft! Het is onmogelijk, dat mijn hart mij bedriegt!”

Ze informeerde bij zijn troependeel. Terwijl ze op antwoord wachtte, bewaarde ze een standvastige, rustige houding, als wilde ze daarmee de zich aan haar opdringende vreselijke gedachten van zich afzetten. Ze kreeg een bevestiging van het doodsbericht van zijn troependeel, en een frontkameraad van Wasili schreef haar:

„Hij lag met een schot door het hoofd aan de rand van een ravijn. Waar hij begraven is, weet ik niet, want we gingen tot de stormaanval over, waarbij ik zelf gewond werd.”

Ze las de brief, bleef een minuut onbeweeglijk zitten en zakte zonder een geluid te geven in elkaar.

Toen ze weer tot bewustzijn kwam, was ze een ander mens.

Haar gehele leven was van Wasili vervuld geweest. Iedere bloem voor het raam, iedere looper op de grond, alles leefde, omdat ze het voor Wasili had verzorgd.

Nu ze zeker wist, dat hij gevallen was, verloren de dingen plotseling hun bezieling. Het huis stierf uit, ver-eenzaamde, ofschoon er uiterlijk niets aan veranderd was. De stoelen, muren, schotels, alles wat Wasili's adem tot leven had gebracht, verstierf en staarde haar nu met dode, holle ogen aan.

Alles was uit. Het leven had afgedaan.

Ze kwam zichzelf als onwerkelijk voor, alsof Wasili haar ziel, haar leven in het graf had meegenomen. Het leek haar of in huis alleen de schaduw van Awdotja was achtergebleven, een spookachtig wezen zonder hoop, zonder wensen, zonder toekomst, ja, dat zelfs niet in staat was om te lijden.

Lange tijd kon ze noch afruimen, noch wassen of zich om het bedrijf bekommeren, want vroeger had ze dat alles voor hem gedaan; nu hij er niet meer was, verloor iedere bezigheid zijn zin en inhoud.

's Nachts zat ze bij het bedje van haar jongste dochtertje, dat heel veel op haar vader leek. Ze kon er niet genoeg van krijgen te kijken naar die zwarte wenkbrauwen van de vader en fluisterde: „Wasja, Wasjoesjenjka, Wasenjka...”

Ze verbeeldde zich, dat als ze de eerste blik van haar dochterje, als het wakker zou worden, zou opvangen, ze de vertrouwde, verlangende, spotachtig-tedere blik van de vader zou zien, waarnaar ze zo verlangde.

Wanneer ze geen kinderen had gehad, zou ze eenvoudig in bed zijn blijven liggen, bereid tot de dood, vast overtuigd, dat haar tijd gekomen was. Maar ze moest aan het werk om der wille van de kinderen. Langzamerhand brandde de smart in haar uit en ontwaakte ze uit haar verstarring. Tot het leven teruggekeerd, droeg ze alle liefde voor haar man op zijn kinderen over. Ook vroeger had zij voor haar dochters zichzelf volkomen weggecijferd. Maar nu was haar liefde een verterende koorts. Zelfs in deze tijd van diepe droefheid bleef het

haar een behoefte, iets voor anderen te doen, het gaf haar verlichting anderen te helpen.

Gedeeltelijk uit behoefte om voor iemand te zorgen, nam ze daarom de tractorist Stepan Mochow als commensaal in huis.

Hij was precies het tegengestelde van Wasili; mager, blond, helemaal niet knap, had rustige, oplettende ogen, terwijl zijn bewegingen bedaard en beheerst waren.

Hij leed nog steeds aan een zware verwonding, en zijn hulpbehoevendheid wekte haar moederlijke gevoelens.

In het begin wekte haar zorgzaamheid zijn argwaan en wantrouwen; hij dacht, dat ze haar eenzaamheid moest en toenadering tot hem zocht. Maar toen hij haar beter leerde kennen, schaamde hij zich over die gevoelens.

Hij zag, dat ze net zoveel zorg had voor een zieke buurvrouw of voor een alleenstaande oude man of voor iedere willekeurige medemens, die haar hulp nodig had. En even zorgzaam en even toegewijd werkte ze in de kolchos. Hij kreeg de indruk, dat zij, zelfs als ze het zou willen, niet in staat was om iets slecht, vluchtig of onverschillig af te doen.

Toen hij haar goed had leren kennen, was hij verbaasd over de taaiheid van deze stille, blonde vrouw.

„Rust toch een uurtje uit, Awdotja Tichonowna. Ik zal wel brandhout voor je hakken. Dat is geen vrouwenwerk! Gaat toch zitten en rust wat uit.”

„Het werk is mijn troost, Stepan Nikititsj, als ik niets doe, ga ik zitten tobben.”

Stepan genas heel langzaam van zijn verwonding, en zijn ziekelijke toestand bond hem vaak aan huis.

Op de lange winteravonden naaide Awdotja, haar moeder, Praskowja, breide, en Stepan repareerde schoenen. Dit stille samenzijn met de rustige, vertrouwde gesprekken had een bekoring, die voor Awdotja volko-

men nieuw was. Ook boeken werden voor haar sinds die winter een behoefte.

„Katjoesja, lees ons eens iets voor uit het boek van akademielid Wasili Robertowitsj Williams”, zei Stepan.

Katjoesja haalde het boek, dat netjes in krantenpapier was gepakt.

„Waar zijn we gisteren gebleven, oom Stepan?”

„We lazen juist over de watervoorraden in structuurloze grond, toen het licht uitging. Geef maar hier, dan zal ik je de plaats wijzen.”

Trots op haar verantwoordelijke rol in de familiekring, ging Katjoesja dichterbij de lamp zitten en las voor, terwijl ze met haar vinger bijwees en ieder woord duidelijk uitsprak: „De sneeuw is gesmolten”, las ze, „de regen heeft opgehouden, hoe heeft nu verder de doordrenking met water van de structuurloze grond plaats?”

„Hier staat een vraagteken, oompje.” Radeloos over deze onverwachte hindernis keek zij Stepan vragend aan.

„Die lees je niet, kindje, dat moet je in de manier van lezen laten horen.”

Awdotja nam aanvankelijk weinig van het gelezene in zich op. Ze genoot in de eerste plaats van deze nieuwe vreugde, van het vredig lezen in de huiselijke kring. Katjoesja's heldere stemmetje en haar duidelijke uitspraak deden haar plezier: „Als je zo zit te schemeren, wordt het je lichter om het hart... Het is als een koel verband op een brandende wond”, dacht ze.

Maar al spoedig werd Awdotja meegesleept door Stepans levendige belangstelling. Wat hij daar hoorde, was voor hem een ontdekking, die van direct belang was voor zijn werk.

„Kijk eens hoe de grond leeft!” verbaasde hij zich. „En wij weten daar niets van, hoewel wij ons er ons hele leven mee voeden, ons hele leven er over lopen!”

Niet alleen Stepan en Awdotja, maar ook Praskowja probeerde ieder woord te begrijpen.

„De bovenste grondlaag kan niet verkruimelen, en elke poging daartoe is nutteloos. Men moet die verwijderen, dat geschiedt met de kouter.”

„Oompje, wat is een kouter?” vroeg Katjoesja. „Kun je ons dat laten zien?”

„Het ongeluk is, kindje, dat we in ons MTS geen kouters hebben.”

Stepan stond op en liep in de kamer heen en weer: „Mijn handen zullen verdorren, als ik nog één enkele keer zonder kouter over de akker rij! Als ik hem niet in het MTS kan krijgen, zal ik hem samen met de smid eigenhandig in de smederij maken. Maar zonder kouter ga ik niet meer ploegen!”

Toen Stepan kort daarop uit de stad de eerste kouters meebracht, was dat een gebeurtenis, waarin het hele gezin deelde. Terwijl Stepan de kouters monteerde, waken Katjoesja en de kleine Doenjasjka geen stap van zijn zijde. En ook Awdotja, die tijdens de middagschaft naar het MTS kwam, vergat het eten en keek gespannen toe.

Toen ze het boek van Williams uit hadden, was het lezen voor hen een geliefde bezigheid geworden.

Op zekere dag bracht Awdotja uit de bibliotheek van de dorpsclub het gedicht „Zoja“ van Margaretha Aliger mee.

„Verzen? Dat is toch voor kinderen?” protesteerde Stepan. Hij wilde leerzame boeken lezen.

„Er was geen ander boek”, rechtvaardigde Awdotja zich. Het speet haar, dat ze in haar onverstand een boek had meegebracht, waar je niets uit kon leren.

„Zal ik het voorlezen of niet, oompje?”

„Vooruit dan maar, lees maar! Voor jou is dit boek in ieder geval goed!”

Die avond vroom het hard. Van de ramen en over de vloer kroop de koude aan, en iedereen, behalve Stepan, kroop op de oven. Hij zat op de klerenkist en repareerde schoenen. De balken kraakten van de vorst, een huiskre-

keltje tsjirpte, en het rook naar warme schapenvachten en naar vers brood. Katjoesja zat met gekruiste benen op een onderbed.

Allen raakten langzamerhand onder de bekoring van de poëzie.

Een walmende lamp, een verglommend blok hout.

Je slaapt? Of droom je alleen maar bang?

Een beekje murmelt ergens in 't woud.

Zeg, hoor je in je droom zijn helder gezang?...

Katjoesja las met bevende stem. Ze bewoog van ontroering haar naakte tenen, en er kwamen tranen in haar ogen.

„Oom Stepan, is dit waar gebeurd, of maar bedacht?” Ze snikte. „Was het maar een sprookje!” Ze had zo'n vreselijke medelijden met die arme Zoja*.

„Het is waar, Katjoesja. Alles is werkelijk zo gebeurd.”

Wilde ganzen, Maroesja, vegen

Met wiekende vleugels over de vloed.

Tot aan haar knieën is het water gestegen,

Maar Maroesja's benen branden in gloed!...

Katjoesja bedekte haar gezicht met haar handen en barstte in huilen uit.

„Oom Stepan, waar was jij toen? Was jij ver van dat beekje?”

„Lees verder, kindje, lees verder!”

Ook de goedhartige Praskowja hilde, en Awdotja veegde haar tranen maar helemaal niet meer af...

Het leek haar of het meisje niet zo maar ergens in de verte stierf, maar in een naburig huis, en zij was haar na, dierbaar, lief en vertrouwd als haar eigen Katjoesja.

„Zoja... meisje lief!... Wat een prachtmensen!... Wat een leven!...”

* Zoja Kosmodemjanskaja was een 18-jarige partizane, die tijdens de Grote Vaderlandse oorlog moedig voor haar Sowjet-vaderland streed. Zij is na haar dood de hoge titel van Held van de Sowjet-Unie waardig gekeurd.